

Tarptautinė konferencija
International conference

2026 m. spalio 8–9 d.,
October 8–9, 2026
Kernavė, Lithuania

Kernavės
archeologinė vietovė
nuo 2004 metų
Pasaulio paveldo sąrašė

unesco

Pasaulio paveldo vertybė

Pranešimų santraukos
Abstracts

Paveldo valdymas:

tarp grėsmių ir galimybių

Heritage Management:

Between Threats and
Opportunities

Tarptautinė konferencija
International conference

2026 m. spalio 8–9 d.,
October 8–9, 2026
Kernavė, Lithuania

Pranešimų santraukos
Abstracts

**Paveldo
valdymas:**
tarp grėsmių ir galimybių

**Heritage
Management:**
Between Threats and
Opportunities

Organizatorius / Organiser

Valstybinio Kernavės kultūrinio
rezervato direkcija

Partneriai / Partners:

VALSTYBINĖ
KULTŪROS
PAVELDO
KOMISIJA

Lietuvos
nacionalinė komisija

VALDOVŲ RŪMŲ
MUZIEJUS

ŠIRVINTŲ
RAJONO SAVIVALDYBĖ

LIETUVOS ARCHEOLOGIJOS
DRAUGIJA
Society of the Lithuanian Archaeology

Rėmėjas / Sponsor

Kultūros paveldo
departamentas

Programa / Programme

SPALIO 8 d. (ketvirtadienis) / OCTOBER 8 (Thursday)

- 8.30** *Dalyvių autobusas iš Vilniaus į Kernavę (S. Daukanto a.) / Participants' bus from Vilnius to Kernavė (S. Daukanto Square)*
- 9.30-10.00** *Registracija, pasitikimo kava / Registration and welcome coffee*

I SESIJA / SESSION 1

- 10.00-10.20** *Įžanga, sveikinimo žodžiai / Introduction and welcome remarks*
- 10.20-10.40** **Tarptautiniai įsipareigojimai ir nacionalinė paveldosauga: UNESCO konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje praktika ir iššūkiai**
International Commitments and National Heritage Protection: Practices and Challenges in Implementing the UNESCO World Heritage Convention in Lithuania
Doc. dr. Vaidutė Ščiiglienė, Vilija Ralytė
Valstybinė kultūros paveldo komisija /
National Commission for Cultural Heritage
- 10.40-11.00** **Pasaulio paveldo vietovių įvairovė ir jų valdymas**
The Diversity of World Heritage Sites and their Management
Rūta Baškytė
Valstybinės saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos /
State Service for Protected Areas under the Ministry of Environment
of the Republic of Lithuania
- 11.00-11.20** **Vietos valdytojo vaidmuo UNESCO sistemoje: tarp Pasaulio paveldo komiteto sprendimų ir kasdienės vietovės priežiūros**
The Role of Site Managers in the UNESCO System: Between World Heritage Committee Decisions and the Day-to-Day Management of a Site
Renata Vaičekonytė Kepežinskienė
Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatas /
Secretariat of the Lithuanian National Commission for UNESCO

11.20-11.40 Nuo tarptautinių gairių iki vietos sprendimų:
Kernavės patirtis

*From International Guidelines to Local Decisions:
The Experience of Kernavė*

Dr. Ramojus Kraujelis, Agnė Žilinskaitė
Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcija /
Administration of the State Cultural Reserve of Kernavė

11.40-12.00 Diskusija / Discussion

12.00-12.30 Pietų pertrauka / Lunch Break

II SESIJA / SESSION 2

12.30-12.50 The World Heritage Site 'The Archaeological Border Complex
of Haithabu and Danewerk' – Experiences of a complex
nomination process

*Hedebio ir Danevirkės archeologinis pasienio kompleksas:
sudėtingos nominacijos į Pasaulio paveldo sąrašą patirtis*

Prof. Claus von Carnap-Bornheim
Professor at Kiel University, Heritage Expert (Germany) / Kylio universiteto
profesorius, paveldo ekspertas (Vokietija)

12.50-13.10 Balancing Heritage Protection and Climate Resilience:
The Governance, Community Co-Design, and Sustainable
Management of the UNESCO Porticoes of Bologna

*Paveldo apsaugos ir atsparumo klimato kaitai derinimas:
UNESCO Pasaulio paveldo objekto „Bolonijos portikai“
valdymas, bendruomenės įtraukimas į bendrą sprendimų kūrimą
ir darnus valdymas*

Federica Legnani
Bologna Municipality (Italy) / Bolonijos savivaldybė (Italija)

13.10-13.30 Kuršių nerijos kultūrinio kraštovaizdžio apsaugos aktualijos
ir iššūkiai

*Current Issues and Challenges in the Protection of the Cultural
Landscape of the Curonian Spit*

Lina Dikšaitė, Kamilė Rožė Levulė
Kuršių nerijos nacionalinio parko direkcija / Administration of the Curonian Spit
National Park

13.30-13.50 Kultūrinio kraštovaizdžio estetika Kernavės UNESCO pasaulio
paveldo vietovėje: vertinimas ir vizualinės apsaugos iššūkiai

*Aesthetics of Cultural Landscape at Kernavė UNESCO World
Heritage Site: Evaluation and Challenges of Visual Protection*

Doc. dr. Giedrė Godienė
Vilniaus universiteto Geomokslų instituto Geografijos ir kraštotvarkos katedra /
Department of Geography and Land management, Institute of Geosciences,
Vilnius University

13.50-14.10 The Formation of the Hills of Vilnius Castles – The Value of
Knowledge about Nature for Understanding Historical Heritage

*Vilniaus pilių kalnų tvėrimasis – gamtos žinių nauda istorinio
paveldo supratimui*

Dr. Jonas Satkūnas, Rokas Tamašauskas
Valstybinis mokslinių tyrimų institutas Gamtos tyrimų centras /
State Scientific Research Institute Nature Research Centre

14.10-14.30 Diskusija / Discussion

14.30-15.00 Kavos pertrauka / Coffee Break

III SESIJA / SESSION 3

15.00-15.20 Protecting heritage through criminal law:
a comparative study of penalizing damage and destruction
across European jurisdictions

*Paveldo apsauga baudžiamosios teisės priemonėmis:
žalos ir sunaikinimo kriminalizavimo Europos valstybėse
lyginamoji analizė*

PhD iur. cand. Irina Olevska-Kairisa
Maastricht University (Netherlands) /
Mastrichto universitetas (Nyderlandai)

15.20-16.30 DISKUSIJA. Kultūros paveldo apsauga ekstremalių situacijų
ir ginkluotų konfliktų kontekste: tarpsektorinio pasirengimo
iššūkiai ir praktikos

Moderuoja: dr. Ingrida Veliutė
Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės
valdovų rūmų projekto H-READY vadovė

DISCUSSION. Cultural Heritage Protection in the Context of Emergencies and Armed Conflicts: Challenges and Practices of Cross-Sectoral Preparedness

The discussion is moderated by Dr. Ingrida Veliutė
Project Manager of H-READY at the National Museum – Palace of the Grand Dukes of Lithuania

16.30-16.40 *Apibendrinimas / Summing-up*

17.00 *Autobuso išvykimas į Vilnių / Bus departure to Vilnius*

SPALIO 9 d. (penktadienis) / OCTOBER 9 (Friday)

8.30 *Dalyvių autobusas iš Vilniaus į Kernavę (S. Daukanto a.) / Participants' bus from Vilnius to Kernavė (S. Daukanto Square)*

9.30-10.00 *Registracija, pasitikimo kava / Registration and welcome coffee*

IV SESIJA / SESSION 4

10.00-10.20 **Apie Struvės geodezinį lanką paprastai – misija įmanoma!**

Straight About the Struve Geodetic Arc – Mission Possible!

Dr. Saulius Urbanas

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija / Ministry of Environment of the Republic of Lithuania

10.20-10.40 **Cultural Routes Potential Within Communities' Well-being. Romea Strata Good Practices**

Kultūros kelių potencialas bendruomenių gerovei:

Romea Strata gerosios praktikos

Viola Gaudiano

Romea Strata Project Developer (Italy) / Romea Strata projekto plėtros specialistė (Italija)

10.40-11.00 **Managing Wooden Heritage Between Water and Time: The Case of Āraiši Lake Fortress**

Medinio paveldo valdymas tarp vandens ir laika:

Āraiši ežero pilies atvejis

Eva Koljera

Manager of Āraiši Archaeological Park (Latvia) / Āraiši archeologinio parko vadovė (Latvija)

11.00-11.20 **From Structural Element to Cultural Heritage Object: Conservation and Reconstruction of a Late Gothic Predella Panel from Humniska, Poland**

Nuo konstrukcinio elemento iki kultūros paveldo objekto: vėlyvosios gotikos predelos skydo iš Humniskos (Lenkija) konservavimas ir rekonstrukcija

Olga Vaitkus

Jan Matejko Academy of Fine Arts (Poland) / Jano Mateikos dailės akademija (Lenkija)

11.20-11.30 *Diskusija / Discussion*

11.30-12.00 *Pietų pertrauka / Lunch Break*

V SESIJA / SESSION 5

12.00-12.20 **Atviri istorinių statinių duomenys – bendrakūros platforma paveldo tyrėjams, praktikams ir miestui**

Open Data on Historic Buildings – A Co-Creation Platform for Heritage Researchers, Practitioners and the City

Živilė Ratavičiūtė, Greta Rimkevičiūtė

Vilniaus savivaldybė / Vilnius City Municipality

12.20-12.40 **Kauno tvirtovės parkas - kūrybiškas paveldo vystytojas: įtvirtintas kraštovaizdis ir taktinė pavidokūra**

Kaunas Fortress Park – A Creative Heritage Developer: Fortified Landscape and Tactical Heritage-Making

Egidijus Bagdonas

VšĮ Kauno tvirtovės parkas / Public Institution Kaunas Fortress Park

12.40-13.00 **XX a. gynybinio paveldo apsaugos ir įveiklinimo problematika. Molotovo linijos atvejis**

Challenges in the Protection and Adaptive Use of 20th-Century Defence Heritage: The Case of the Molotov Line

Kęstutis Jankus

Doktorantas Klaipėdos universitete, tyrimų grupė "Kriepost" (Lenkija) / PhD student at Klaipėda University, Research Group "Kriepost" (Poland)

13.00-13.20 **Audiogidai muziejuose: lankytojų patirtis, dirbtinio intelekto sprendimai ir paveldo aktualizavimas Lietuvoje**

Audio Guides in Museums: Visitor Experience, Artificial Intelligence Solutions, and Heritage Interpretation in Lithuania

Augustinas Zinevicius

wisit.ai, bendrąjkūrėjas ir vadovas / Co-founder and CEO, wisit.ai

13.20-13.40 Virtualiai atgimusi Apuolės pilis

The Virtual Revival of Apuolė Hillfort

Medeina Gailiūtė-Kluodė

Skuodo muziejus / Skuodas Museum

Vilius Petrauskas

„Muona studio“ įkūrėjas / Founder of „Muona Studio“

13.40-14.00 *Diskusija / Discussion*

14.00-14.30 *Kavos pertrauka / Coffee Break*

VI SESIJA / SESSION 6

14.30-14.50 Gamta grįstos terapinės praktikos saugomose teritorijose tarpdisciplininės teisės požiūriu

Nature-Based Therapeutic Practices in Protected Areas: An Interdisciplinary Legal Perspective

Dr. Gintarė Tamašauskaitė-Janickė

Socialinių mokslų daktarė, teisėtyrininkė, mediatorė /
PhD in Social Sciences, Legal Scholar and Mediator

14.50-15.10 Žuvusių gamtos kūrinų transformacijos į kultūros artefaktus būdai Lietuvoje

Ways of Transforming Dead Natural Creations into Cultural Artifacts in Lithuania

Vaidotas Klimantavičius

Geologijos magistras / Master of Geology

15.10-15.30 *Diskusija / Discussion*

**15.30-17.00 Patyriminis Kernavės archeologinės vietovės ir muziejaus lankymas su viduramžiškomis vaišėmis /
*Experiential Visit to the Kernavė Archaeological Site and Museum with Medieval Feasts***

17.00 *Autobuso išvykimas į Vilnių / Bus departure to Vilnius*

Pranešimų santraukos / Abstracts

Tarptautiniai įsipareigojimai ir nacionalinė paveldosauga: UNESCO konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje praktika ir iššūkiai

Doc. dr. Vaidutė Ščigienė

Valstybinės kultūros paveldo komisijos pirmininkė

Vilija Ralytė

Valstybinės kultūros paveldo komisijos

Kultūros paveldo apsaugos analizės grupės specialistė

Pranešime analizuojama UNESCO Pasaulio paveldo konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje problematika, ypatingą dėmesį skiriant tarptautinių įsipareigojimų ir nacionalinio teisinio reguliavimo neatitikimams. Remiantis Valstybinės kultūros paveldo komisijos veiklos rezultatais, nagrinėjama, kaip Lietuvos teisės aktuose nepakankamai atsispindi pagrindinės Pasaulio paveldo konvencijos nuostatos – išskirtinės visuotinės vertės, vientisumo ir autentiškumo sampratos, pasaulio paveldo vietovių valdymo principai bei poveikio paveldui vertinimo reikalavimai. Tyrimas atskleidžia, kad dalis nacionalinės teisės normų ir administracinių praktikų neužtikrina visaverčio tarptautinių įsipareigojimų įgyvendinimo, todėl kyla grėsmė UNESCO vertybių apsaugai. Pranešime aptariami Paveldo komisijos siūlymai stiprinti pasaulio paveldo teisinę apsaugą Lietuvoje, nagrinėjamas tarptautinės teisės viršenybės klausimas ir pateikiamos rekomendacijos, kaip suderinti nacionalinę paveldosaugos sistemą su UNESCO standartais.

International Commitments and National Heritage Protection: Practices and Challenges in Implementing the UNESCO World Heritage Convention in Lithuania

Assoc. Proff. Dr. Vaidutė Ščigienė

Chairperson of the National Commission for Cultural Heritage

Vilija Ralytė

Specialist at the Cultural Heritage Protection Analysis Group

of the National Commission for Cultural Heritage

The presentation examines the challenges of implementing the UNESCO World Heritage Convention in Lithuania, with particular attention to discrepancies between international commitments and the national legal framework. Drawing on the activities and findings of the National Commission for Cultural Heritage, it explores the extent to which the key principles of the World Heritage Convention – including the concepts of Outstanding Universal Value, integrity and authenticity, the management of World Heritage properties, and heritage impact assessment requirements – are adequately reflected in Lithuanian legislation. The analysis reveals that certain provisions of national legislation and administrative practices do not fully ensure the implementation of Lithuania's international commitments, thereby posing risks to the protection of UNESCO World Heritage properties. The presentation discusses proposals by the National Commission for Cultural Heritage to strengthen the legal protection of World Heritage in Lithuania, examines the principle of the primacy of international law, and provides recommendations for aligning the national heritage protection system with UNESCO standards.

Pasaulio paveldo vietovių įvairovė ir jų valdymas

Rūta Baškytė

Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos
prie Aplinkos ministerijos vyr. patarėja

Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo sąrašo vietovės yra labai įvairios, jau nekalbant apie tris dideles vertybių grupes: kultūros, gamtos ir mišrias. O kultūros, gamtos paveldas dar įvairesnis, nuo šlapynių iki kalnų, nuo piliakalnių iki iškilų statinių kompleksų. Visų jų dislokacija, vietos sąlygos, apsaugos priemonės, planavimo ir valdymo tradicijos bei sistemos dar įvairesnės. Visos jos turi išskirtinę visuotinę vertę. Visgi visos jos turi bendrų tikslų, bendrų principų ir tam tikrų dėsningumų.

Akivaizdu, kad vertybėms išsaugoti neužtenka deklaracijų, neužtenka įrašymo į Pasaulio paveldą. Reikia žinoti ne tik vertybes, bet ir jų būklę, sąlygas, kurias jas veikia, tendencijas. Tuomet reikia sudėlioti išsaugojimo priemonių sistemą. Tam rengiami strateginio arba teritorijų planavimo dokumentai. Bet ir tai tik dokumentas. Net ir geriausiai parengtas dokumentas vertybių neišsaugos. Numatytas priemonės būtina įgyvendinti. Ir dažniausiai jas įgyvendina skirtingos institucijos, dažnai turinčios skirtingus (kartais net priešingus) tikslus, interesus. Dažnai visi skirtingai suvokia Pasaulio paveldo vietovių vertę arba galimybes plėtoti veiklą vietovėje. O ir žemėvalda, žemėnauda vaidina ne paskutinį vaidmenį. Labai svarbu ir Pasaulio paveldo vietovės gretimybės, jų aplinkoje vykstanti, galinti vykti veikla.

Net ir geriausiai veikianti viena institucija negali užtikrinti vertybių išsaugojimo, negali įgyvendinti visų reikiamų priemonių. Ir čia turime kartinį, gal net ir svarbiausią momentą. Reikia bendro institucijų susiklausymo, sutarimo ir atsakomybės prisiėmimo. Kartais sutarimo reikia ieškoti ne vienerius metus. Susikalbėjimui skirti Pasaulio paveldo vietovėms rengiami valdymo planai. Pirmiausia labai svarbu, kad jų rengime dalyvautų visos suinteresuotos, atsakingos institucijos, turinčios prisiimtus įsipareigojimus. Be to, svarbu ne tik dalyvauti rengiant dokumentą, bet ir norėti sutarti, o vėliau ir įgyvendinti plane numatytas priemones.

Pranešimas skirtas pabandyti atsakyti į klausimą, ar galima, kaip galima sutarti dėl bendrų tikslų, kaip rasti kompromisus, nepažeidžiant svarbiausio prioriteto – vertybių išsaugojimo intereso.

The Diversity of World Heritage Sites and their Management

Rūta Baškytė

State Service for Protected Areas under the Ministry of Environment
of the Republic of Lithuania, senior adviser

World Heritage properties are highly diverse, encompassing cultural, natural and mixed heritage, with different locations, conditions, protection measures and management systems. Despite these differences, they share a common foundation: Outstanding Universal Value and the need to safeguard it through effective management.

Inscription on the World Heritage List alone does not ensure the preservation of heritage values. Effective conservation requires an understanding of those values, their condition and the factors affecting them, translated into coherent conservation measures and implemented through strategic planning and management.

Implementation, however, often involves multiple institutions and stakeholders with different responsibilities, interests and understandings of heritage values and development opportunities. Land ownership, land use and activities within the wider setting further complicate decision-making.

The presentation will focus on one of the fundamental challenges of World Heritage management: institutional cooperation and the need to develop shared goals and responsibilities. Management plans can provide an important framework for dialogue and cooperation, but their effectiveness depends on genuine commitment to reaching agreement and implementing the measures they contain.

The presentation will explore whether, and how, common ground and compromises can be found while maintaining the overriding priority: safeguarding the Outstanding Universal Value of World Heritage properties.

Vietos valdytojo vaidmuo UNESCO sistemoje: tarp Pasaulio paveldo komiteto sprendimų ir kasdienės vietovės priežiūros

Renata Vaičekonytė Kepežinskienė

Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatas,
Paveldo programų vadovė

Nors UNESCO Pasaulio paveldo konvencijos dokumentuose vietos valdytojo funkcijos nėra išsamiai apibrėžtos, praktikoje būtent vietos valdytojas yra pagrindinė ašis siekiant įgyvendinti tarptautinius įsipareigojimus ir vykdyti kasdienes pasaulio paveldo vietovės valdymo, apsaugos bei pristatymo veiklas.

Paradoksalu, tačiau Konvencijos įgyvendinimo gairėse (angl. *Operational Guidelines*) vietos valdytojo funkcijos apibrėžiamos tik fragmentiškai. Dėl to skirtingose šalyse susiformavo nevienoda praktika, o vietos valdytojų kompetencijos, atsakomybės ir įgaliojimai dažnai priklauso nuo nacionalinių teisinių bei institucinių sistemų. Ši problema buvo išryškinta ir 2017 m. Vilniuje surengtame tarptautiniame gebėjimų stiprinimo seminare pasaulio paveldo vietovių valdytojams. Vienas pagrindinių seminaro tikslų buvo aptarti vietos valdytojų veiklos lauką, pareigas ir bendradarbiavimo mechanizmus UNESCO pasaulio paveldo sistemoje bei parengti rekomendacijas dėl jų vaidmens, funkcijų ir kompetencijų.

Pranešime nagrinėjama, kaip UNESCO pasaulio paveldo sistema įgalina vietos valdytojus ir kokį vaidmenį jie atlieka įvairiuose pasaulio paveldo procesuose: rengiant nominacijas, įgyvendinant valdymo planus, vykdam stebėseną, rengiant periodines ataskaitas, dalyvaujant išsaugojimo būklės (angl. *State of Conservation*) procedūrose, reaguojant į grėsmes bei įgyvendinant Pasaulio paveldo komiteto sprendimus. Taip pat bus aptariamos vietos valdytojų galimybės dalyvauti tarptautiniuose tinkluose, Pasaulio paveldo vietovių valdytojų forumuose, gebėjimų stiprinimo programose ir kitose profesinio bendradarbiavimo platformose.

The Role of Site Managers in the UNESCO System: Between World Heritage Committee Decisions and the Day-to-Day Management of a Site

Renata Vaičekonytė Kepežinskienė

Secretariat of the Lithuanian National Commission for UNESCO,
Heritage Programme Coordinator

Although the functions of World Heritage site managers are not comprehensively defined in the documents of the UNESCO World Heritage Convention, in practice, site managers are a central element in fulfilling international commitments and carrying out the day-to-day management, protection and presentation of World Heritage properties.

Paradoxically, the functions of site managers are defined only fragmentarily in the Convention's Operational Guidelines. As a result, different practices have developed across countries, while the competencies, responsibilities and powers of site managers often depend on national legal and institutional frameworks. This issue was also highlighted at an international capacity-building seminar for World Heritage site managers held in Vilnius in 2017. One of the seminar's main objectives was to discuss the scope of site managers' activities, their responsibilities and co-operation mechanisms within the UNESCO World Heritage system, and to develop recommendations concerning their roles, functions and competencies.

The presentation examines how the UNESCO World Heritage system empowers site managers and the role they play in various World Heritage processes, including the preparation of nominations, implementation of management plans, monitoring, periodic reporting, participation in State of Conservation procedures, responding to threats, and implementing decisions of the World Heritage Committee. It will also explore opportunities for site managers to participate in international networks, World Heritage site managers' forums, capacity-building programmes and other platforms for professional cooperation.

Nuo tarptautinių gairių iki vietos sprendimų: Kernavės patirtis

Dr. Ramojus Kraujelis

Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcijos direktorius

Agnė Žilinskaitė

Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcijos projektų vadovė

Kernavės archeologinė vietovė, nuo 2004 m. įtraukta į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, yra unikalus kultūros ir gamtos vertybių kompleksas, atskleidžiantis dešimties tūkstantmečių žmogaus apgyvendinimo Baltijos regione istoriją. Tačiau vietovė nuolat susiduria su naujais iššūkiais, tarp jų – energetikos infrastruktūros plėtra ir galimas jos poveikis paveldo vertyboms, aplinkos bei klimato kaitos poveikis vertingiausiems piliakalniams ir kitiems paveldo objektams, invazinių augalų plitimas bei kitos grėsmės vietovės išsaugojimui ir ilgalaikiam valdymui.

Pastaraisiais metais Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcija įgyvendino keletą kompleksinių priemonių, skirtų archeologinės vietovės vertybių išsaugojimui, kurios atskleidžia vietovės valdymo sprendimų potencialą. 2024 m. buvo patvirtintas UNESCO pasaulio paveldo vietovės – Kernavės archeologinės vietovės – valdymo planas, skirtas užtikrinti veiksmingą ir darnų jos išsaugojimą dabarties ir ateities kartoms. Apibendrinami ir pristatomi pirmųjų šio valdymo plano įgyvendinimo metų rezultatai.

Šiandien Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcija aiškiai mato poreikį inicijuoti naujus, inovatyvius UNESCO pasaulio paveldo vietovės tyrimų ir edukacinius projektus, į vietovę žvelgiant kompleksiškai – vertinant tiek globalių reiškinių, tokių kaip klimato kaita, poveikį vietai, tiek kūrybiško ir socialiai atsakingo vietovės formavimo (*placemaking*) principus, telkiant mokslą, kultūrą ir bendruomenes. Atsižvelgdama į tai, Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcija inicijuoja projektą, kuriuo siekiama įkurti naują Kultūros ir gamtos pažinimo kompetencijų centrą. Juo būtų siekiama modernizuoti esamą tyrimų infrastruktūrą ir ją išplėsti, atgaivinti Kriveikiškio dvaro sodybą, suteikti visuomenei daugiau galimybių susipažinti su vykdomais tyrimais ir sudaryti sąlygas dalyvauti Kernavės archeologinės vietovės pažinimo procese.

From International Guidelines to Local Decisions: The Experience of Kernavė

Dr. Ramojus Kraujelis

Director at the Administration of the State Cultural Reserve of Kernavė

Agnė Žilinskaitė

Project Manager at the Administration of the State Cultural Reserve of Kernavė

The Kernavė Archaeological Site (Lithuania), a UNESCO World Heritage Site since 2004, represents a unique complex of cultural and natural properties, offering a ten-millennia-spanning narrative of human settlement in the Baltic region. However, it constantly faces new challenges, including the development of energy infrastructure and its potential impact on heritage values, the effects of environmental and climate change on the most valuable hillforts and other heritage objects, the spread of invasive plant species, and other threats to the site's preservation and long-term management.

In recent years, the Administration of the State Cultural Reserve of Kernavė (hereinafter: – the Administration) has implemented several cross-cutting tools for the preservation of the archaeological site's values, which illustrate the potential of management solutions for the site. In 2024, a Management Plan was approved for the Kernavė Archaeological Site, a Lithuanian World Heritage site, to ensure its effective and sustainable preservation for current and future generations. At the end of the first year of this management plan, the summary results are compiled and presented.

Today, the Administration clearly identifies the need to initiate new, innovative research and educational activities regarding the UNESCO World Heritage site from a comprehensive perspective—that is, by correlating both the impact of global phenomena, such as climate change, on the site, as well as the principles of creative and socially responsible placemaking, bringing together science, culture, and communities. Based on this, the Administration is initiating a project to establish a new Center for Cultural and Natural Awareness Competencies, aimed at modernizing the existing research infrastructure and expanding it to revitalize the Kriveikiškis manor estate, provide greater opportunities to inform the public about ongoing research, and create conditions for participation in the process of exploring the Kernavė Archaeological Site.

The World Heritage Site “The Archaeological Border Complex of Haithabu and Danewerk” – Experiences of a complex nomination process

Prof. Dr. phil. habil. Claus von Carnap-Bornheim

Professor at Kiel University, Heritage Expert, Germany

The journey from an initial, often spontaneous idea to the submission of a nomination for the inclusion of a site on the UNESCO World Heritage List is usually a long and complex process. Although the Operational Guidelines provide a fixed, and in parts bureaucratic, framework, their practical implementation – particularly at regional level – allows for variations and tailored strategies.

A particular challenge in the case of the Haithabu and Danewerk nomination was the involvement of regional stakeholders and decision-makers. In this regard, the EU's rural development funding programmes (Leader, Leader+) offered ideal opportunities, not least for generating the necessary financial resources.

Discussions with ICOMOS were not always straightforward; innovative ideas and concepts for a transnational nomination were viewed extremely critically, which led to the rejection of an initial application in the summer of 2015. This process is currently the subject of a doctoral thesis being written at the University of Reykjavik.

Tactical considerations within the framework of a national nomination then led to inscription on the World Heritage List in 2018, whereby the specific circumstances surrounding the federal distribution of cultural responsibilities in the Federal Republic of Germany were skilfully utilised.

Today, the World Heritage site 'The Archaeological Border Complex of Haithabu and Danewerk' represents a successful project of great cultural and heritage conservation significance, which is also firmly anchored in the region through its management structure.

Hedebio ir Danevirkės archeologinis pasienio kompleksas: sudėtingos nominacijos į Pasaulio paveldo sąrašą patirtis

Prof. Claus von Carnap-Bornheim

Kylio universiteto profesorius, paveldo ekspertas, Vokietija

Kelias nuo pradinės, dažnai spontaniškai kylančios idėjos iki paraiškos pateikimo dėl vietovės įrašymo į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą paprastai yra ilgas ir sudėtingas procesas. Nors įgyvendinimo gairės nustato aiškių ir ganėtinai biurokratišką sistemą, praktinis jų įgyvendinimas, ypač regioniniu lygmeniu, suteikia galimybių taikyti įvairius sprendimus ir pasirinkti konkrečiai situacijai pritaikytas strategijas.

Vienas iš pagrindinių iššūkių rengiant Hedebio ir Danevirkės nominaciją buvo regiono suinteresuotųjų šalių ir sprendimų priėmėjų įtraukimas. Šiuo požiūriu ES kaimo plėtros finansavimo programos „LEADER“ ir „LEADER+“ suteikė puikias galimybes, be kita ko, sutelkti būtinus finansinius išteklius.

Diskusijos su ICOMOS ne visuomet buvo paprastos – novatoriškos idėjos ir tarptautinės, kelių valstybių apimančios nominacijos koncepcijos buvo vertinamos itin kritiškai. Dėl to pirminė paraiška 2015 m. vasarą buvo atmesta. Šiuo metu šis procesas yra nagrinėjamas Reikjaviko universitete rengiamojo daktaro disertacijoje.

Vėliau, atsižvelgiant į strateginius sprendimus nacionalinės nominacijos rengimo procese, 2018 m. vietovė buvo įrašyta į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą. Tuo tikslu sumaniai pasinaudota specifinėmis kultūros paveldo apsaugos atsakomybės pasiskirstymo tarp federalinės valdžios ir žemių aplinkybėmis Vokietijos Federacinėje Respublikoje.

Šiandien Pasaulio paveldo vietovė „Hedebio ir Danevirkės archeologinis pasienio kompleksas“ yra sėkmingo projekto, turinčio didelę kultūrinę ir paveldo apsaugos reikšmę, pavyzdys. Vietovė taip pat yra tvirtai integruota į regioną sukurtos valdymo struktūros dėka.

Balancing Heritage Protection and Climate Resilience: The Governance, Community Co-Design, and Sustainable Management of the UNESCO Porticoes of Bologna

Federica Legnani,
Bologna Municipality, Site Manager, Italy

The Porticoes of Bologna serial property, inscribed on the UNESCO World Heritage List in July 2021 under Criterion (iv), represents the world's most representative system of covered walkways. Spanning over a thousand years of architectural and social evolution, these structures emerged from a unique 1288 municipal legal mandate that transformed private property into spaces for public utility, establishing a foundational model of community sharing. The paper will explore the contemporary multi-institutional governance and cross-sectoral management framework designed to preserve the site's Outstanding Universal Value (OUV) while addressing the urgent challenges of climate change, sustainable tourism, and urban accessibility.

Managed via a centralized system led by the Municipality of Bologna and an integrated Site Manager Office, the property operates under a dedicated Management Plan integrated into municipal urban planning instruments, such as the General Urban Plan (PUG) Constraint Map, ensuring prior impact assessments for interventions. To move beyond passive preservation, the city implements innovative, multi-level initiatives that actively involve local stakeholders and citizens through deliberative democracy and co-design. Notable practices include Talea program, which leverages Nature-Based Solutions to mitigate urban climate risks.

Furthermore, this study examines pioneering practical applications that harmonize historical integrity with technological innovation. These include the comprehensive transition to low-impact, custom-designed LED lighting across the historical center, the sensitive energy retrofitting of the modern *Treno della Barca* residential component, and the "Shadow Lines: Climate Resilient Porticoes" project. The "Shadow Lines" initiative utilizes high-precision geospatial data to map shaded routes, turning the historic infrastructure into an active asset for thermal mitigation and an enhanced cultural experience during extreme heat events.

Ultimately, this contribution provides a scalable paradigm demonstrating how interdisciplinary dialogue between science, technology, and culture can transform historical urban landscapes into vital accelerators for climate resilience and sustainable community life.

Paveldo apsaugos ir atsparumo klimato kaitai derinimas: UNESCO Pasaulio paveldo objekto „Bolonijos portikai“ valdymas, bendruomenės įtraukimas į bendrą sprendimų kūrimą ir darnus valdymas

Federica Legnani,

Bolonijos savivaldybė, vietos valdytoja, Italija

Serijinė „Bolonijos portikų“ vietovė, 2021 m. liepos mėn. įrašyta į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą pagal (iv) kriterijų, yra viena iškiliausių pasaulyje dengtų pėsčiųjų takų ir galerijų sistemų. Daugiau nei tūkstantį metų apimanti šių statinių architektūrinė ir socialinė raida siejama su unikaliu 1288 m. Bolonijos savivaldybės teisiniu sprendimu, kuriuo privati nuosavybė buvo transformuota į viešajai naudai skirtas erdves ir taip suformuotas svarbus bendruomeninio dalijimosi modelis. Pranešime nagrinėjama šiuolaikinė įvairių institucijų ir sektorių įtraukianti valdymo bei koordinavimo sistema, skirta vietovės išskirtinei visuotinei vertei (IVV) išsaugoti ir kartu spręsti aktualius klimato kaitos, tvaraus turizmo bei miesto prieinamumo iššūkius.

Vietovė valdoma centralizuotai, vadovaujant Bolonijos savivaldybei ir integruotam Vietovės valdymo biurui. Vietovės valdymas grindžiamas specialiai parengtu Valdymo planu, integruotu į savivaldybės teritorijų planavimo dokumentus, įskaitant Bendrojo urbanistinio plano (PUG) apribojimų žemėlapi, kuriuo užtikrinama, kad prieš įgyvendinant intervencijas būtų atliekamas jų poveikio vertinimas. Siekdama pereiti nuo pasyvaus išsaugojimo prie aktyvaus paveldo valdymo, savivaldybė įgyvendina novatoriškas įvairių lygmenų iniciatyvas, aktyviai įtraukdama vietos suinteresuotąsias grupes ir gyventojus į sprendimų priėmimą, grindžiamą deliberatyviosios demokratijos ir bendro projektavimo principais. Vienas iš reikšmingų pavyzdžių – „Talea“ programa, kurioje pasitelkiami gamta grindžiami sprendimai siekiant mažinti miesto klimato kaitos keliamą riziką.

Pranešime taip pat nagrinėjami novatoriški praktiniai sprendimai, derinantys istorinio autentiškumo ir vientisumo išsaugojimą su technologinėmis inovacijomis. Tarp jų – kompleksinis perėjimas prie mažo poveikio, specialiai istoriniam miesto centrui pritaikyto LED apšvietimo, jautrus energinis moderniojo gyvenamojo komplekso *Treno della Barca* atnaujinimas bei projektas „Shadow Lines: Climate Resilient Porticoes“. Pastarajame projekte, pasitelkiant didelio tikslumo

geografinės erdvinės informacijos duomenis, sudaromi šešėliuotų maršrutų žemėlapiai, o istorinė infrastruktūra paverčiama aktyvia priemone, padedančia mažinti karščio poveikį ir gerinti kultūrinę patirtį ekstremalaus karščio metu.

Galiausiai šis tyrimas pristato pritaikomą modelį, parodantį, kaip tarpdisciplininis mokslo, technologijų ir kultūros dialogas gali transformuoti istorinius urbanistinius kraštovaizdžius į svarbius klimato atsparumo ir tvaraus bendruomeninio gyvenimo stiprinimo veiksnius.

Kuršių nerijos kultūrinio kraštovaizdžio apsaugos aktualijos ir iššūkiai

Lina Dikšaitė

Kuršių nerijos nacionalinio parko direkcijos direktorė

Kamilė Rožė Levulė

Kuršių nerijos nacionalinio parko direkcijos specialistė
UNESCO klausimams

Kultūrinio kraštovaizdžio sampratos aprėptis ir daugialypiškumas, jo būklės kaita laiko skalėje bei pokyčių atskaitos taškų interpretacijos objekto apsaugą ir valdymą paverčia sudėtingu iššūkiu. Kuršių nerija – ne tik UNESCO pasaulio paveldo vietovė, bet ir nacionalinis parkas, kurortas bei miestas. Kaip šie skirtingi statusai dera tarpusavyje ir kaip jie padeda arba apsunkina kultūrinio kraštovaizdžio apsaugą?

Pranešime analizuojama, kaip per XX–XXI a. kito Kuršių nerijos kultūrinio kraštovaizdžio apsaugos sistema – nuo landšaftinio draustinio įsteigimo, nacionalinio parko statuso suteikimo iki UNESCO pasaulio paveldo vietovės valdysenos modelio formavimo. Aptariama, kaip skirtingi teritorijų planavimo ir apsaugos dokumentai – miesto bendrieji planai, miškotvarkos projektai, saugomų teritorijų planavimo dokumentai bei UNESCO Valdymo planas – formuoja šiandieninę kultūrinio kraštovaizdžio apsaugos praktiką.

Ypatingas dėmesys skiriamas Kuršių nerijos Valdymo plano rengimo procesui ir su juo susijusiems iššūkiams. Dėl tarpvalstybinio UNESCO objekto pobūdžio buvo bandoma rengti bendrą Lietuvos ir Rusijos Federacijos valdymo planą, tačiau skirtinga teisinė sistema bei geopolitiniai pokyčiai šį procesą sustabdė. 2024 m. pradėtas rengti naujas Lietuvos daliai skirtas Valdymo planas atskleidė ne tik institucinio bendradarbiavimo, bet ir bendruomenės įtraukimo svarbą. Rengimo metu organizuotos dirbtuvės, vieši susitikimai bei visuomenės apklausa parodė, kad UNESCO statuso išsaugojimas daugumai respondentų išlieka reikšminga vertybė.

Kultūrinio kraštovaizdžio išsaugojimo iššūkiai nesibaigia. Nuolatinės diskusijos, interesų konfliktai ir jų derinimas tampa nuolatine UNESCO pasaulio paveldo objekto – Kuršių nerijos apsaugos proceso dalimi. Pranešime bus apžvelgiami pagrindiniai Kuršių nerijos kultūrinio kraštovaizdžio apsaugos ir skirtingų interesų derinimo iššūkiai.

Current Issues and Challenges in the Protection of the Cultural Landscape of the Curonian Spit

Lina Dikšaitė,

Director of the Administration of the Curonian Spit National Park

Kamilė Rožė Levulė

UNESCO specialist at the Administration of the Curonian Spit National Park

The scope and multifaceted nature of the concept of cultural landscape, together with changes in its condition over time and different interpretations of reference points for assessing these changes, make the protection and management of cultural landscapes a complex challenge. The Curonian Spit is not only a UNESCO World Heritage property, but also a national park, a resort and a town. How do these different statuses coexist, and how do they contribute to or complicate the protection of the cultural landscape?

The presentation analyses the evolution of the cultural landscape protection system of the Curonian Spit throughout the 20th and 21st centuries – from the establishment of a landscape reserve and the designation of national park status to the development of a management model for the UNESCO World Heritage property. It examines how different spatial planning and protection documents – municipal master plans, forest management plans, protected area planning documents and the UNESCO Management Plan – shape current approaches to cultural landscape protection.

Particular attention is given to the preparation of the Curonian Spit Management Plan and the challenges associated with this process. Due to the transboundary nature of the UNESCO property, efforts were made to develop a joint management plan for Lithuania and the Russian Federation. However, differences in legal systems and geopolitical developments brought this process to a halt. In 2024, the preparation of a new Management Plan for the Lithuanian part of the property highlighted the importance of institutional cooperation and community engagement. Workshops, public meetings and a public survey demonstrated that maintaining UNESCO status remains an important value for the majority of respondents.

The challenges of preserving the cultural landscape do not end with the adoption of a management plan. Ongoing discussions, conflicts of interest and efforts to reconcile different interests have become a continuous part of the protection and management of the Curonian Spit as a UNESCO World Heritage property. The presentation will review the key challenges in protecting the cultural landscape of the Curonian Spit and reconciling the diverse interests involved.

Kultūrinio kraštovaizdžio estetika Kernavės UNESCO pasaulio paveldo vietovėje: vertinimas ir vizualinės apsaugos iššūkiai

Doc. dr. Giedrė Godienė

Vilniaus universiteto Geomokslų instituto
Geografijos ir kraštotvarkos katedra

Neatsiejamą pasaulio paveldu pripažintos Kernavės archeologinės vietovės vertybė yra išraiškingas, estetiškai turtingas ir labai įvairus kultūrinis kraštovaizdis. Tūkstantmečių raidą patyrusi Neris upės vidurupio slėnio atkarpa yra tarp 27 pačių vaizdingiausių Lietuvos arealų. Archeologinių, istorinių vertybių suvokimui reikalingas stiprus naratyvas, kurį galėtų praturtinti Kraštovaizdžio darinių kuriamos asociacijos. Išskirtinis panoramų grožis patraukia dėmesį, sujaudina, skatina kurti asociacijas, formuoti stiprius pozityvius prisiminimus, gilinti žinias ir palaikyti apsaugos priemonių taikymą.

Kernavės pasaulio paveldo vietovės valdymo plane (2024) buvo išreikštas poreikis įvertinti aukštybinių statinių (telekomunikacijų bokštų, iki 250 m aukščio vėjo turbinų ir kt.) įrengimo vizualinį poveikį už rezervato buferinės zonos ribų.

Pranešime pristatomi Neris slėnio komplekso, kurį rezervate stebi kiekvienas lankytojas, vizualiniai aspektai. Kernavės apylinkės apibūdinamos kaip tradicinis, palapsniui besivystantis harmoningas pusiau atviras, mozaikiškas, daugiaplanis kultūrinis kraštovaizdis. Teritorija yra gana natūrali, kol kas apsaugota nuo didžiausių antropogeninių grėsmių, todėl naujos energetikos infrastruktūros statiniai galėtų būti aiškiai matomi ir neigiamai paveikti ypač vertingas panoramas.

2024 m. atliktas geografinių, vizualinių ir meninių kompozicinių ypatybių tyrimas teritorijoje, stebimoje iš 4 reprezentatyvių apžvalgos taškų, analizuojamos Neris slėnio panoramos pietų, pietvakarių ir vakarų kryptimis, taip pat modeliuojamas ir vertinamas galimas aukštos infrastruktūros vizualinis poveikis vietovės išskirtinės vertės (IVV) savybėms. Pateikiama panoramų analizės metodologija, panoramų charakteristikos (vertikalus ir horizontalus matymo kampas, vizualinis kontrastas su tradicinio kraštovaizdžio objektais, jų geba vizualiai absorbuoti naujadarus ir kt.).

Siekiant stiprinti Kernavės archeologinės vietovės IVV ir vizualinę apsaugą, formuluojamos rekomendacijos dėl teisės aktų, reglamentuojančių aukštų objektų įrengimą Kernavės kultūrinio rezervato aplinkoje, pakeitimo.

Aesthetics of Cultural Landscape at Kernavė UNESCO World Heritage Site: Evaluation and Challenges of Visual Protection

Assoc. Prof. PhD Giedrė Godienė

Department of Geography and Land management,
Institute of Geosciences, Vilnius University

Landscape setting, the Neris river valley part is integral part of Kernavė archaeological reserve, unique treasure of history and world heritage site, expressive aesthetically rich very diverse cultural landscape.

The exceptional beauty captures attention, moves our minds, can build associations, form strong memories, deepen knowledge and sustain positive attitude towards protection. An archaeological values request strong narrative which could be supported by associations created by Landscape formations and their visual aspects need to be characterized, covering whole Neris valley complex, observed there by every visitor, including the Reserve's buffer zone.

The surroundings of Kernavė is characterized as traditional, gradually evolving harmonious semi-open, mosaic multi-outlined Cultural Landscape. The area is relatively natural, protected from the greatest anthropogenic threats, therefore new energy infrastructure constructions could be clearly visible and affect its aesthetic panoramas. The need to assess visual impacts of the installation of high-rise structures (telecommunication towers, wind turbines, up to 250 m high, etc.) outside the Buffer zone of the Reserve was recognized in Kernavė world heritage site Management plan.

The research presents analysis of geographical, visual and artistic composition features and values within the boundaries of territory, observed from the 4 representative viewpoints in the panoramas of the Neris Valley toward south, southwest and west as well as modeling and assessment of potential high infrastructure visual affects on the Site OUV attributes. The methodology of panoramas analysis is presented, various characteristics of panoramas, their capability visually absorb new alterations as well as potential objects of visual pollution are analyzed (vertical and horizontal viewing angle, visual contrast with objects of traditional landscape, etc.).

Seeking to strengthen visual protection of Kernavė OUV, recommendations for amendment of legal acts regulating the installation of high objects in the surroundings of the Kernavė Cultural Reserve are formulated.

The Formation of the Hills of Vilnius Castles – The Value of Knowledge about Nature for Understanding Historical Heritage

Dr. Jonas Satkūnas, Rokas Tamašauskas

State Scientific Research Institute Nature Research Centre

The Vilnius Castles Hills Range is a complex landform created by natural processes that took place at the edge of the glacier, while its present-day appearance has also been shaped by human activity from prehistoric times to the present day. The Vilnius Castles Hill Range extends from Gediminas Hill in the west to Gediminas Grave Hill in the east. Within the Vilnius Castles Hills Range and its surroundings, the absolute elevation of the terrain varies from 87 m at the confluence of the Vilnia and Neris rivers to 230 m in Rokantiškės. In some areas, the elevation difference reaches as much as 100 metres over a distance of one kilometre. The slopes of the Vilnius Castles Hills Range are steep, with inclinations predominantly ranging from 30° to 45°.

The presentation highlights the following:

- The main features of the Vilnius Castle Hill Range were formed by thermoerosion that occurred beyond the limits of the last glaciation during the post-glacial climatic warming period;
- Since the beginning of the post-glacial period, Gediminas Hill has been part of the larger Three Crosses–Bekešas–Stalo Hills massif;
- Using DEM interpolation, the volume of the saddle-shaped landform that once connected Gediminas Hill with the Three Crosses massif was calculated at 709,266 m³;
- The soil removed from this saddle may have been used to level Cathedral Square, where the thickness of artificial fill reaches up to 12 metres in some places. The total volume of artificial (anthropogenic) fill in Cathedral Square, covering approximately 24 hectares, is estimated at around 2.4 million m³;
- Deformation processes affecting the slopes of the Vilnius Castle Hill Range, which occurred in the historical past, are still continuing today;
- Due to the thermoerosion Vilnius Castle Hill Range is unique in terms of its geological origin, not only in Lithuania but throughout Europe.

Vilniaus pilių kalnų tvėrimasis – gamtos žinių nauda istorinio paveldo supratimui

Dr. Jonas Satkūnas, Rokas Tamašauskas

Valstybinis mokslinių tyrimų institutas Gamtos tyrimų centras

Vilniaus kalvynas - tai sudėtingas ledyno pakraštyje vykusių gamtinių procesų kūrinys, prie kurio dabartinio vaizdo prisidėjo ir žmonių darbai nuo priešistorinių laikų iki dabar. Vilniaus pilių kalvynas – tai teritoriją apimanti Gedimino kalną vakaruose ir Gedimino kapo kalną rytuose. Vilniaus pilių kalvyno teritorijoje ir jos gretimybėse reljefo absoliutinis aukštis kinta nuo 87 m Vilnios ir Neries santakoje iki 230 m Rokantiškėse. Reljefo peraukštėjimas vieno kilometro atstumu vietomis siekia net 100 metrų. Vilniaus kalvų šlaitai statūs – vyrauja 30-45°.

Šiuo pranešimu akcentuojama:

- Vilniaus pilių kalvyno pagrindinius bruožus suformavo termoerozija, vykusį už paskutiniojo apledėjimo ribos, poledynmečio klimato atšilimo metu;
- Gedimino kalnas nuo poledynmečio pradžios yra buvęs viso Trijų Kryžių – Bekešo - Stalo kalnų masyvo dalimi;
- Naudojant DEM interpoliaciją paskaičiuotas balnakalvės jungusios Gedimino kalną su Trijų Kryžių masyvu tūris yra 709 266 m³;
- Nukastas balnakalvės gruntas galėjo būti supiltas lyginant katedros aikštę, kur supilto grunto storis vietomis siekia net 12 metrų. Bendras supilto (technogeninio) grunto tūris katedros aikštėje (plotas apie 24 ha) sudaro apie 2,4 mln m³;
- Pilių šlaitų deformaciniai procesai vykę istorinėje praeityje tebevyksta dabartiniu metu;
- Termoerozinis Vilniaus pilių kalvynas yra unikalus savo kilme ne tik Lietuvoje bet ir visoje Europoje.

Protecting heritage through criminal law: a comparative study of penalizing damage and destruction across European jurisdictions

Irina Olevska-Kairisa

PhD iur.cand., attorney-at-law, Maastricht University, Netherlands

This presentation examines how criminal law can contribute to the effective protection of immovable cultural heritage in Europe. Damage to and destruction of heritage sites are more than just legal violations; they also threaten historical memory, community identity, cultural landscapes, and the long-term preservation of sites for future generations.

Drawing on a comparative study of 29 European jurisdictions, the presentation explores how national legal systems respond to such threats. It shows that all examined jurisdictions criminalize damage to cultural heritage, but they do so in different ways: through criminal codes, heritage protection laws, or combined legal frameworks. Existing differences cover the scope of protected heritage, the treatment of archaeological sites, the relevance of ownership, the distinction between intentional and negligent conduct, the type and severity of sanctions.

The presentation argues that criminal law should be understood as one element of broader heritage management. Effective protection depends not only on the existence of penalties, but also on whether legal norms recognize the public and collective value of heritage, support prevention, and enable meaningful responses to irreversible cultural loss.

By comparing national approaches, the presentation identifies common challenges and possible lessons for strengthening legal protection of immovable cultural heritage. It contributes to the conference theme by showing how criminal law can become not merely a punitive tool, but part of a wider strategy for responsible, sustainable, and future-oriented heritage governance.

Paveldo apsauga baudžiamosios teisės priemonėmis: žalos ir sunaikinimo kriminalizavimo Europos valstybėse lyginamoji analizė

Dokt. Irina Olevska-Kairisa

Teisės mokslų doktorantė, Maastrichto universitetas, Nyderlandai

Šiame pranešime nagrinėjama, kaip baudžiamoji teisė gali prisidėti prie veiksmingos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos Europoje. Žala paveldo objektams ir jų sunaikinimas yra ne tik teisės pažeidimai – jie taip pat kelia grėsmę istorinei atminčiai, bendruomenių tapatybei, kultūriniais kraštovaizdžiams ir ilgalaikiam paveldo objektų išsaugojimui ateities kartoms.

Remiantis lyginamąja 29 Europos jurisdikcijų analize, pranešime nagrinėjama, kaip nacionalinės teisės sistemos reaguoja į tokias grėsmes. Tyrimas atskleidžia, kad visose nagrinėtose jurisdikcijose žala kultūros paveldui yra kriminalizuojama, tačiau tai daroma skirtingais būdais: baudžiamuosiuose kodeksuose, kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančiuose įstatymuose arba taikant kompleksines teisines sistemas. Esminiai skirtumai apima saugomo paveldo apimtį, archeologinių vietovių traktavimą, nuosavybės teisės reikšmę, tyčinių ir neatsargių veiksmų atskyrimą, taip pat sankcijų rūšis ir griežtumą.

Pranešime teigiama, kad baudžiamoji teisė turėtų būti suprantama kaip viena iš platesnės paveldo valdymo sistemos sudedamųjų dalių. Veiksminga apsauga priklauso ne tik nuo sankcijų buvimo, bet ir nuo to, ar teisės normos pripažįsta viešąją ir kolektyvinę paveldo vertę, padeda užkirsti kelią pažeidimams ir sudaro sąlygas tinkamai reaguoti į negrįžtamą kultūros paveldo praradimą.

Lyginant nacionalinius požiūrius, pranešime išskiriami bendri iššūkiai ir galimos pamokos, galinčios padėti stiprinti nekilnojamojo kultūros paveldo teisinę apsaugą. Pranešimas prisideda prie konferencijos temos, parodydamas, kaip baudžiamoji teisė gali tapti ne vien baudimo priemone, bet ir platesnės atsakingo, darnaus bei į ateitį orientuoto paveldo valdymo strategijos dalimi.

DISKUSIJA.

Kultūros paveldo apsauga ekstremalių situacijų ir ginkluotų konfliktų kontekste: tarpsektorinio pasirengimo iššūkiai ir praktikos

Moderuoja: dr. Ingrida Veliutė,

Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų projekto H-READY vadovė

Pastarųjų metų geopolitiniai pokyčiai, ypač Rusijos karas prieš Ukrainą ir kiti geopolitiniai neramumai pasaulyje, išryškino kultūros paveldo, o ypač UNESCO vertybių pažeidžiamumą ekstremalių situacijų ir ginkluotų konfliktų kontekste. Kultūros vertybių apsauga šiandien tampa ne tik kultūros politikos ar paveldo vadybos, bet ir nacionalinio saugumo, civilinės saugos bei pilietinės visuomenės atsparumo dalimi. Tarptautinė konferencija „Paveldo valdymas: tarp grėsmių ir galimybių“ yra unikali proga diskutuoti šiais sudėtingais, bet itin svarbiais mūsų tapatybės išsaugojimo klausimais su įvairias ir išskirtines patirtis turinčiais ekspertais.

Diskusijoje bus siekiama aptarti Lietuvos pasirengimą kilnojamojo ir nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai ekstremalių situacijų ir karo akivaizdoje, įvertinti esamas praktikas bei identifikuoti tolesnio bendro veikimo kryptis, ypatingą dėmesį skiriant strateginiam, diplomatiniam ir praktiniam lygmenims.

Diskusijoje numatomos trys teminės kryptys:

Kodėl kultūros vertybių apsaugą turime suprasti visi vienodai? Vienas svarbiausių sėkmingos kultūros vertybių apsaugos principų šalyje – ne tik tarpinstitucinis pasirengimas ir vieningi valdymo modeliai, bet bendras supratimas, kaip tai svarbu mūsų tapatybės išsaugojimui. Diskusijoje planuojama aptarti kultūros paveldo apsaugos integravimą į nacionalinę krizių valdymo ir civilinės saugos sistemą, valstybės institucijų, savivaldybių ir kitų sektorių atsakomybes. Pasikalbėti su krašto apsaugos ir vidaus reikalų ekspertais, kaip įtraukti statusinius pareigūnus ir pilietinę visuomenę į bendrą lietuviškosios tapatybės išsaugojimą.

Kaip dažnai mokomės iš skaudžių kaimyninių patirčių? Daugelis Lietuvos įstai-gų, institucijų ir pavienių žmonių per pastaruosius penkerius karo Ukrainoje metus įgijo daug įvairios patirties. Tačiau norisi išgirsti profesionalių diplomatų ir kultūrinės diplomatijos pavyzdžių, kurie gali prisidėti prie kultūros vertybių apsaugos.

Žinoma, neišvengiamai teks paliesti ir Hagos konvencijos bei kitų tarptautinių instrumentų taikymą nacionalinėje praktikoje.

Kodėl kiekvienam iš mūsų svarbu ugdyti vertybių savininkiškumo jausmą? Žinios apie pratybas, mokymus ir evakuacijos planų rengimą muziejuose bei kitose atminties institucijose jau nėra naujiena. Tik nuolat kyla klausimai, ką gi darome, kad institucijose kuriami algoritmai būtų lengvai įsisąmoninti piliečių. Ką kiekvienas iš mūsų esame pasiryžę aukoti, kad galėtume prisidėti prie nacionalinių vertybių apsaugos krizių akivaizdoje. Kaip ugdome vaikus, jaunimą, kiek įtraukiame studentiją ir tarnauti ateinančius jaunuolius. Lietuvos kareivio knygoje kultūra šmėžuoja vos keletoje vietų, o studentiją ir vaikus greičiausiai esame pamiršę. Tad ar ne laikas integraliems sprendimams ir pokyčiams?

Diskusija remsis ne tik ekspertinėmis patirtimis, bet Lietuvoje jau įgyvendintomis ir planuojamomis iniciatyvomis, kaip 2025 m. ir ankstesniais metais vykusiomis tarpinstitucinėmis kultūros vertybių evakavimo pratybomis, Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės valdovų rūmų planuojamu įgyvendinti tarptautiniu projektu „HERITAGE RESILIENCE II H-READY“, orientuotu į kultūros sektoriaus, statutinių tarnybų ir kariuomenės gebėjimų stiprinimą rengiantis kultūros vertybių apsaugai ekstremalių situacijų metu. Jo metu Valdovų rūmų muziejus kartu su Kultūros ir Vidaus reikalų ministerijomis bei Lietuvos muziejų asociacija planuoja rengti teorinius ir praktinius mokymus kultūros sektoriaus darbuotojams, savivaldybių specialistams, statutinių tarnybų pareigūnams ir kariuomenės atstovams, taip pat rengti metodinę medžiagą bei organizuoti praktines pratybas.

Diskusija tikimasi atkreipti dėmesį į vis dar fragmentiškų žinių kultūros vertybių apsaugos klausimais pobūdį ir prisidėti prie Lietuvos gyventojų nuoseklaus ir pilietiško požiūrio formavimo.

DISCUSSION.

Cultural Heritage Protection in the Context of Emergencies and Armed Conflicts: Challenges and Practices of Cross-Sectoral Preparedness

The discussion is moderated by **Dr. Ingrida Veliutė**,

Project Manager of H-READY at the National Museum – Palace of the Grand Dukes of Lithuania

Recent geopolitical developments, particularly Russia's war against Ukraine and other geopolitical tensions around the world, have highlighted the vulnerability of cultural heritage, and especially UNESCO-designated heritage, in the context of emergencies and armed conflicts. Today, the protection of cultural heritage is becoming not only a matter of cultural policy and heritage management, but also an integral part of national security, civil protection and the resilience of civil society. The international conference *Heritage Management: Between Threats and Opportunities* provides a unique opportunity to discuss these complex yet critically important issues concerning the preservation of our identity with experts bringing diverse and exceptional experience.

The discussion will seek to assess Lithuania's preparedness to protect movable and immovable cultural heritage in the face of emergencies and war, evaluate existing practices, and identify directions for further joint action, with particular attention to the strategic, diplomatic and practical levels.

Three thematic areas will be addressed in the discussion:

Why Do We Need a Common Understanding of the Protection of Cultural Heritage? One of the key principles for the successful protection of cultural heritage in a country is not only interinstitutional preparedness and coherent management models, but also a shared understanding of the importance of heritage protection for preserving our identity. The discussion will address the integration of cultural heritage protection into the national crisis management and civil protection system, as well as the responsibilities of state institutions, municipalities and other sectors. The discussion will also provide an opportunity to engage with experts from the fields of national defence and internal affairs on how to involve statutory officers and civil society in the shared responsibility of preserving Lithuania's cultural identity.

How Often Do We Learn from the Painful Experiences of Our Neighbours? Over the past five years of Russia's war against Ukraine, many Lithuanian institutions, organisations and individuals have gained substantial and diverse experience in responding to the challenges posed by war. At the same time, there is a need to hear from professional diplomats and explore examples of cultural diplomacy that can contribute to the protection of cultural heritage. Inevitably, the discussion will also address the application of the Hague Convention and other international instruments within national practice.

Why Is It Important for Each of Us to Develop a Sense of Ownership of Our Heritage? Information about exercises, training and the preparation of evacuation plans in museums and other memory institutions is no longer new. Yet questions continue to arise about what more can be done to ensure that the procedures and response protocols developed by institutions are readily understood and internalised by citizens. What are each of us prepared to contribute or sacrifice in order to help protect our national heritage in times of crisis? How do we educate children and young people? To what extent do we involve students and young people preparing to serve the country? Culture is mentioned only in a few places in the Lithuanian Soldier's Book, while students and children appear to have been largely overlooked. Is it therefore time to move towards more integrated solutions and meaningful change?

The discussion will draw not only on expert experience, but also on initiatives already implemented or currently planned in Lithuania. These include the interinstitutional exercises for the evacuation of cultural heritage objects conducted in 2025 and previous years, as well as the international project "HERITAGE RESILIENCE || H-READY", planned for implementation by the National Museum – Palace of the Grand Dukes of Lithuania. The project focuses on strengthening the capacities of the cultural sector, statutory services and the armed forces to prepare for the protection of cultural heritage in emergency situations. As part of the project, the Palace of the Grand Dukes of Lithuania Museum, together with the Ministry of Culture, the Ministry of the Interior and the Lithuanian Museum Association, plans to organise theoretical and practical training for cultural sector professionals, municipal specialists, statutory service officers and representatives of the armed forces, as well as to prepare methodological materials and organise practical exercises.

The discussion aims to draw attention to the still fragmented nature of knowledge and preparedness concerning the protection of cultural heritage and to contribute to fostering a consistent and civic-minded approach to heritage protection among the people of Lithuania.

Apie Struvės geodezinį lanką paprastai – misija įmanoma!

Dr. Saulius Urbanas

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija

Suprasti Pasaulio paveldo objekto „Struvės geodezinio lanko“ paskirtį ir suvokti kuo šis objektas yra vertingas visuomenei nėra paprasta. Lankas simbolizuoja XIX a. neįtikėtino masto mūsų planetos pažinimo projektą, kurio vaizdinių ir istorinių pėdsakų (artefaktų) yra išlikę labai mažai, o mokslinių šio lanko rezultatų suvokimas ne profesinei bendruomenei yra gana sudėtingas. Todėl kyla uždavins kaip, pasitelkiant „rankų pirštais“ parodytinus lyginamuosius pavyzdžius, žaidimus, galvosūkius ir nesudėtingus matavimų pratimus, nukelti lankytojus į praeitį ir aiškiai papasakoti Struvės geodezinio lanko istoriją, perteikti Žemės matavimų paskirtį ir gautų rezultatų suvokimą.

Daugeliui žmonių lanko „atradimui“ labai pagelbėjo 2023 m. įrengtas Storių pažintinis takas. 1,2 km ilgio take lankytojai randa informacinius standus, audio pasakojimus ir matavimų užduotis, leidžiančias tiek vaikams, tiek ir suaugusiems pasijusti Struvės ekspedicijų dalyviais. Panaši, bei, tikėtina, dar įspūdingesnė Struvės geodezinio lanko pažintinė priemonė šiuo metu vystoma Vilniaus rajono savivaldybės iniciatyva pertvarkomame Europos geografiniame centre. Čia, pasitelkiant įvairius mechaninius prietaisus ir žaidybinius įrengimus bei virtualios realybės vaizdinius, plėtojama turistinė ir mokomoji (edukacinė) infrastruktūra, leidžianti per žaidimus ir praktines užduotis geriau suprasti mūsų Žemės bei Europos žemyno ir Lietuvos geografines ypatybes.

Pranešime dr. Saulius Urbanas pasidalins patirtimi ir informacinės sklaidos idėjomis, taikytomis įrengiant Storių taką bei plėtojant Europos geografinio centro mokomąją-pažintinę infrastruktūrą.

Straight About the Struve Geodetic Arc – Mission Possible!

Dr. Saulius Urbanas

Ministry of Environment of the Republic of Lithuania

Understanding the purpose of the Struve Geodetic Arc World Heritage Site and recognising its value to society is not easy. The Arc symbolises an extraordinary 19th-century project on an unprecedented scale to explore and measure our planet. Yet very few visual and historical traces (artefacts) of the project have survived, while understanding its scientific achievements can be challenging for those outside the professional community. This raises the question of how to bring visitors back to the past and clearly explain the history of the Struve Geodetic Arc, the purpose of measuring the Earth, and the significance of the results obtained – using comparative examples, games, puzzles, and simple measurement exercises.

For many people, the Storių Educational Trail, established in 2023, has been an important tool for discovering the Arc. Along the 1.2-kilometre trail, visitors encounter information panels, audio stories, and measurement tasks that allow both children and adults to experience what it was like to take part in the Struve expeditions.

A similar, and potentially even more impressive, educational experience related to the Struve Geodetic Arc is currently being developed at the Geographical Centre of Europe, which is being transformed on the initiative of the Vilnius District Municipality. Here, mechanical devices, interactive installations, and virtual reality visualisations are being used to develop tourism and educational infrastructure that enables visitors to better understand the geographical features of the Earth, the European continent, and Lithuania through games and practical activities.

In his presentation, Dr. Saulius Urbanas will share his experience and ideas for communicating information to the public, drawing on the development of the Storių Trail and the educational and visitor infrastructure at the Geographical Centre of Europe.

Cultural Routes Potential Within Communities' Well-being. *Romea Strata* Good Practices

Viola Gaudiano

Romea Strata Project Developer, Italy

The positive effects of cultural prescriptions on health and well-being can be significantly amplified when combined with nature-based solutions and embedded into slow, culturally rich itineraries.

The rising prevalence of loneliness and mental health challenges across diverse populations demands holistic interventions that bridge health, culture, environment, and community engagement (From loneliness to social connection. WHO. June 2025). A novel pathway with an amplified positive effect by combining cultural prescribing, nature-based solutions, and slow tourism to promote individual and societal well-being through arts-driven, culturally rich itineraries. The integration of cultural prescriptions within tourism will generate positive ripple effects creating income and visibility opportunities among communities from less known touristic destinations harnessing the transformative power of arts and culture, integrating it with slow, sustainable tourism and cultural heritage itineraries, to promote mental health, social inclusion, and a stronger sense of belonging.

The European Commission's policy brief *The Societal Value of the Arts and Culture* highlights how mental health challenges, affecting 84 million Europeans even before COVID-19, demand urgent, innovative solutions that go beyond clinical care, fostering resilience, inclusion, and prevention strategies. It stresses that arts and culture can mitigate loneliness, reduce stress, and empower marginalized groups, particularly when embedded in accessible, community-based environments. *Romea Strata* offer the scenario to directly operationalise this vision by integrating culture-based social prescriptions into slow cultural itineraries, building on existing practices, co-creating and finetuning with communities and practitioners across diverse European regions.

The groundwork for this integrated approach was established through small-scale initiatives aimed at creating the necessary conditions to validate the proposed theses and encourage public sector intervention on the subject. A key example took place in 2024 with the 'Theater in Motion' project, during which a company of performing artists (actors and dancers) walked across several stages of the *Romea Strata* in FVG. By engaging local communities in dedicated workshops,

they developed customized cultural experiences. The insights and results gained from these labs ultimately provided the structure for a final performance showcased at the end of the itinerary.

In Lithuania a recent initiative was implemented - the Interreg South Baltic NB WELL project – with a focus on promoting sustainable tourism and enhancing well-being through nature-based services and routes. While the project also considers the integration of *"local culture, food, and community"* as a criterion to select good practices, the close connection between the enjoyment of cultural heritage and walking has not yet been thoroughly explored.

Several project tackled the topic of nature-based prescription within the urban environment (Horizon 2020 RECETAS and GOGREENROUTES), however, it remains to be further investigated what positive multiplier effect can actually be generated by combining nature and culture in inland and rural areas, where the resident population suffers from a scarce and sporadic cultural offering, while tourism could benefit from a push towards target customers interested in high-quality products that respect host communities.

Kultūros kelių potencialas bendruomenių gerovei: Romea Strata gerosios praktikos

Viola Gaudiano

Romea Strata projekto plėtros specialistė, Italija

Teigiamas kultūros ir meno veiklų rekomendavimo (angl. *cultural prescribing*) poveikis sveikatai ir gerovei gali būti reikšmingai sustiprintas jį derinant su gamta grindžiamais sprendimais ir integruojant į lėtojo, kultūriškai turtingo turizmo maršrutus.

Didėjantis vienišumo ir psichikos sveikatos problemų paplitimas tarp įvairių visuomenės grupių reikalauja kompleksinių sprendimų, apimančių sveikatą, kultūrą, aplinką ir bendruomenių įsitraukimą (PSO, *From Loneliness to Social Connection*, 2025 m. birželis). Pranešime pristatomas naujas požiūris, jungiantis kultūros ir meno veiklų rekomendavimą, gamta grindžiamus sprendimus ir lėtąjį turizmą, siekiant stiprinti individualią ir visuomenės gerovę pasitelkiant meną, kultūrą ir kultūriškai turtingas patirtis.

Kultūros ir meno veiklų rekomendavimo integravimas į turizmą gali sukurti teigiamą grandininį poveikį – suteikti pajamų generavimo ir didesnio matomumo galimybių mažiau žinomų turistinių vietovių bendruomenėms. Pasitelkiant transformuojančių meno ir kultūros galių bei jų integruojant į lėtąjį, tvarų turizmą ir kultūros paveldo maršrutus, toks požiūris gali prisidėti prie geresnės psichikos sveikatos, didesnės socialinės įtraukties ir stipresnio priklausymo bendruomenei jausmo.

Europos Komisijos politikos apžvalgoje *The Societal Value of the Arts and Culture* pabrėžiama, kad psichikos sveikatos iššūkiai, su kuriais dar iki COVID-19 pandemijos susidūrė 84 milijonai europiečių, reikalauja skubių ir novatoriškų sprendimų, kurie neapsiribotų klinicine priežiūra, bet stiprintų atsparumą, socialinę įtrauktį ir prevenciją. Joje pabrėžiama, kad menas ir kultūra gali padėti mažinti vienišumą, stresą ir suteikti daugiau galimybių marginalizuotoms grupėms, ypač kai kultūrinės veiklos vykdomos lengvai prieinamoje, bendruomeniškoje aplinkoje. „Romea Strata“ sudaro sąlygas tiesiogiai įgyvendinti šią viziją, integruojant kultūra grindžiamą socialinį rekomendavimą į lėtojo kultūrinio turizmo maršrutus, remiantis jau egzistuojančia praktika ir kartu su skirtingų Europos regionų bendruomenėmis bei specialistais ją kuriant ir tobulinant.

Pagrindas šiam integruotam požiūriui buvo sukurtas įgyvendinant nedidelės apimties iniciatyvas, kuriomis siekta sudaryti būtinas sąlygas siūlomoms idėjoms

išbandyti ir paskatinti viešojo sektoriaus įsitraukimą į šią sritį. Vienas svarbiausių pavyzdžių – 2024 m. įgyvendintas projektas „Theater in Motion“, kurio metu scenos menininkų (aktorių ir šokėjų) trupė keliavo pėsčiomis keliais „Romea Strata“ maršruto etapais Friulio-Venecijos Džulijos regione (Italija). Įtraukdami vietos bendruomenes į specialiai organizuotas kūrybines dirbtuves, menininkai kartu kūrė konkrečioms vietos bendruomenėms pritaikytas kultūrinės patirtis. Šių kūrybinių laboratorijų metu gautos įžvalgos ir rezultatai tapo pagrindu galutiniam pasirodymui, kuris buvo pristatytas maršruto pabaigoje.

Lietuvoje neseniai įgyvendinta iniciatyva – „Interreg South Baltic“ programos projektas NB WELL, skirtas tvariam turizmui skatinti ir gerovei stiprinti pasitelkiant gamta grindžiamas paslaugas bei maršrutus. Nors projekte kultūros, maisto ir bendruomenės integravimas taip pat įvardijamas kaip vienas iš kriterijų, pagal kuriuos atrenkamos gerosios praktikos, glaudus ryšys tarp kultūros paveldo pažinimo ir vaikščiojimo pėsčiomis kol kas nėra išsamiau išnagrinėtas.

Keliais projektais jau nagrinėtas gamta grindžiamų rekomendacijų taikymas miesto aplinkoje, tarp jų – „Horizon 2020“ programos projektai RECETAS ir GOGREENROUTES. Tačiau vis dar reikia išsamiau ištirti, kokį teigiamą daugiklio efektą gali sukurti gamtos ir kultūros derinimas žemyninėse ir kaimiškose vietovėse, kuriose vietos gyventojams kultūrinė pasiūla yra ribota ir epizodinė, o turizmui toks požiūris galėtų padėti pritraukti tikslines lankytojų grupes, besidominčias aukštos kokybės produktais ir paslaugomis, kartu gerbiančiomis vietos bendruomenes.

Managing Wooden Heritage Between Water and Time: The Case of Āraiši Lake Fortress

Eva Koljera

Manager of Āraiši Archeological Park, Latvia

Āraiši Lake Fortress is a unique archaeological reconstruction of 9th–10th century fortified settlement in Latvia, rebuilt between 1981 and 1995 on the basis of archaeological evidence and experimental archaeology. Constructed from timber and situated within a lake environment, the reconstruction represents both a valuable tool for interpreting the past and an ongoing maintenance challenge. The combination of moisture, weather exposure, biological decay and the natural ageing of timber creates a continuous threat to the physical integrity and authenticity of the site.

The experience of managing Āraiši demonstrates that the challenges extend beyond the material deterioration of wooden structures. Contemporary construction regulations, bureaucratic procedures, limited availability of appropriately skilled craftspeople, loss of traditional woodworking knowledge and difficulties in sourcing suitable timber have all complicated efforts to maintain the reconstruction according to the principles on which it was originally created. The case therefore raises a broader question: how can reconstructed wooden heritage be managed when the methods, materials and skills that created it are themselves becoming endangered?

This paper explores the development of a more sustainable management approach at Āraiši, moving from reactive repair towards continuous maintenance, knowledge transfer and experimental practice. Particular attention is given to recent experiments with archaeological tool replicas, traditionally prepared timber, natural materials and construction techniques, as well as cooperation with European Heritage Volunteers. These activities provide an opportunity not only to repair the buildings, but also to rediscover and document practical knowledge, train new generations of craftspeople and engage visitors directly with the processes of heritage preservation.

The Āraiši case suggests that threats to wooden heritage can also become opportunities. By treating reconstruction as a living process of experimentation, learning and skills transmission, heritage management can strengthen both the physical resilience of wooden structures and the cultural knowledge associated with them. The paper argues for an integrated approach in which reconstruction, experimental archaeology, education, craftsmanship and sustainable resource management reinforce one another.

Medinio paveldo valdymas tarp vandens ir laiko: Āraiši ežero pilies atvejis

Eva Koljera

Āraiši archeologinio parko vadovė, Latvija

Āraiši ežero pilis – unikali Latvijoje atlikta IX–X a. įtvirtintos gyvenvietės archeologinė rekonstrukcija, vykdyta 1981–1995 m., remiantis archeologinių tyrimų duomenimis ir eksperimentine archeologija. Iš medienos pastatyta ir ežero apsupta rekonstrukcija yra vertinga praeities interpretavimo priemonė, tačiau jos priežiūra kelia nuolatinių iššūkių. Drėgmės, atmosferos poveikio, biologinio medienos irimo bei natūralaus jos senėjimo derinys nuolat kelia grėsmę vietovės fiziniam vientisumui ir autentiškumui.

Āraiši valdymo patirtis rodo, kad iššūkiai neapsiriboja medinių konstrukcijų fiziniu nykimu. Šiuolaikiniai statybos reglamentai, biurokratinės procedūros, ribotas reikiamų įgūdžių turinčių meistrų prieinamumas, tradicinių medžio apdirbimo žinių nykimas ir tinkamos medienos paieškos sunkumai apsunkina galimybę prižiūrėti rekonstrukciją pagal principus, kuriais ji buvo sukurta. Todėl kyla platesnis klausimas: kaip valdyti rekonstruotą medinį paveldą, kai patys jo sukūrimo metodai, medžiagos ir įgūdžiai tampa nykstančiais?

Pranešime nagrinėjama, kaip Āraiši kuriamas darnesnis valdymo požiūris, pereinant nuo reaktyvaus remonto prie nuolatinės priežiūros, žinių perdavimo ir eksperimentinės praktikos. Ypatingas dėmesys skiriamas naujausiems eksperimentams, kuriuose naudojamos archeologinių įrankių kopijos, tradiciniais būdais paruošta mediena, natūralios medžiagos ir tradicinės statybos technikos, taip pat bendradarbiavimui su Europos paveldo savanoriais (*European Heritage Volunteers*). Šios veiklos suteikia galimybę ne tik remontuoti pastatus, bet ir iš naujo atrasti bei dokumentuoti praktines žinias, ugdyti naują meistrų kartą ir tiesiogiai įtraukti lankytojus į paveldo išsaugojimo procesus.

Āraiši atvejis rodo, kad grėsmės mediniam paveldui gali tapti ir galimybėmis. Vertinant rekonstrukciją kaip nuolatinį eksperimentavimą, mokymosi ir įgūdžių perdavimo procesą, paveldo valdymas gali sustiprinti ne tik fizinį medinių konstrukcijų atsparumą, bet ir su jomis susijusių kultūrinių žinių išsaugojimą. Pranešime siūlomas integruotas požiūris, kuriame rekonstrukcija, eksperimentinė archeologija, edukacija, amatininkystė ir darnus išteklių valdymas vienas kitą papildo ir stiprina.

From Structural Element to Cultural Heritage Object: Conservation and Reconstruction of a Late Gothic Predella Panel from Humniska, Poland

Olga Vaitkus

Master's thesis completed at Faculty of Conservation and Restoration of Works of Art, Academy of Fine Arts named after Jan Matejko in Kraków, Poland
Studio of Conservation and Restoration of Paintings on Wood
Supervisor: Dr. hab. Jarosław Adamowicz, Prof. ASP

During conservation works on the main altar of the parish church of St. Stanislaus the Bishop in Humniska (south-eastern Poland), fragments of a previously unknown late Gothic predella panel depicting the Holy Kinship were discovered. Originally part of a late medieval altarpiece, the panel had lost its primary function and was reused as a structural element within a sixteenth-century Mannerist retable. The fact that a work of significant artistic, historical, and research value served for centuries merely as construction material highlights the risks associated with the loss of knowledge about cultural heritage and its meaning.

The object is of particular importance due to its broad research potential. Its fragmented condition enabled interdisciplinary investigations combining iconographic, stylistic, technological, and physicochemical analyses. The project aimed to determine the historical and artistic significance of the panel, examine its materials and techniques, and develop an appropriate conservation strategy. The research identified original painted and gilded layers, distinguished later interventions, and provided new insights into the object's history and transformation.

The study also allowed for a partial reconstruction of the original composition and the identification of several figures within the depiction of the Holy Kinship. Conservation treatment included the removal of secondary layers, stabilization of original materials, reintegration of surviving fragments, and the development of a reconstruction concept based on contemporary conservation ethics and respect for authenticity.

This case demonstrates how conservation and interdisciplinary research can restore the significance of neglected heritage objects and contribute to a broader understanding of late Gothic panel painting in Lesser Poland around 1500. It also emphasizes the importance of raising public awareness of cultural heritage, showing how rediscovery and interpretation of hidden artworks can strengthen the relationship between communities and their cultural legacy and support its long-term preservation.

Nuo konstrukcinio elemento iki kultūros paveldo objekto: vėlyvosios gotikos predelos skydo iš Humniskos (Lenkija) konservavimas ir rekonstrukcija

Olga Vaitkus

Jano Mateikos dailės akademija, Lenkija

Magistro darbas, parengtas Krokvos Jano Mateikos dailės akademijos Kultūros paveldo konservavimo ir restauravimo fakultete, vadovaujant universiteto profesoriui Jarosław Adamowicz, Kultūros paveldo konservavimo ir restauravimo fakulteto dekanui

Atliekant Šv. Stanislovo Vyskupo parapinės bažnyčios Humniskoje (pietryčių Lenkijoje) pagrindinio altoriaus konservavimo darbus, buvo aptikti anksčiau nežinomos vėlyvosios gotikos predelos skydo, vaizduojančio Šventąją giminybę, fragmentai. Iš pradžių buvęs vėlyvųjų viduramžių altoriaus dalimi, vėliau šis skydas prarado savo pirminę funkciją ir buvo panaudotas kaip konstrukcinis elementas XVI a. manieristiniame retabule. Tai, kad reikšmingos meninės, istorinės ir mokslinės vertės kūrinyšimtmečius buvo naudojamas tik kaip statybinė medžiaga, atskleidžia rizikas, susijusias su kultūros paveldo ir jo reikšmės pažinimo praradimu.

Objektas ypač svarbus dėl savo plataus tyrimų potencialo. Fragmentiška jo būklė sudarė galimybę atlikti tarpdisciplininius tyrimus, apimančius ikonografinę, stilistinę, technologinę ir fizikocheminę analizę. Projekto tikslas buvo nustatyti skydo istorinę ir meninę reikšmę, ištirti jo medžiagas ir atlikimo techniką bei parengti tinkamą konservavimo strategiją. Tyrimai atskleidė išlikusius originalius tapybos ir auksavimo sluoksnius, leido atskirti vėlesnius įsikišimus ir suteikė naujų žinių apie objekto istoriją bei jo transformaciją.

Tyrimas taip pat sudarė galimybę iš dalies rekonstruoti pirminę kompoziciją ir identifikuoti keletą Šventosios giminybės scenoje pavaizduotų figūrų. Konservavimo metu buvo pašalinti antriniai sluoksniai, stabilizuotos originalios medžiagos, sujungti ir integruoti išlikę fragmentai bei parengta rekonstrukcijos koncepcija, pagrįsta šiuolaikinės konservavimo etikos principais ir pagarba autentiškumui.

Šis atvejis parodo, kaip konservavimas ir tarpdisciplininiai tyrimai gali padėti atkurti apleistų paveldo objektų reikšmę ir prisidėti prie platesnio vėlyvosios gotikos skydinės tapybos Mažojoje Lenkijoje apie 1500 m. laikotarpį pažinimo. Jis taip pat pabrėžia visuomenės sąmoningumo kultūros paveldo atžvilgiu svarbą, parodydamas, kaip paslėptų meno kūrinių atradimas ir jų interpretavimas gali stiprinti bendruomenių ryšį su kultūros paveldu bei prisidėti prie jo ilgalaikio išsaugojimo.

Atviri istorinių statinių duomenys – bendrakūros platforma paveldo tyrėjams, praktikams ir miestui

Živilė Ratavičiūtė, Greta Rimkevičiūtė

Vilniaus savivaldybė, Kultūros paveldo apsaugos skyrius

Istoriniai pastatai ir jų architektūrinės detalės yra reikšminga miesto tapatybės dalis, tačiau kasdienėje aplinkoje, ypač atliekant remonto darbus, jų nuolat netenkame. Viena iš priežasčių – visuomenė nėra pakankamai susipažinusi su detalių reikšme formuojant kiekvieno pastato architektūrinę visumą ir bendrą miesto veidą. Tai, kas menkai pažįstama, dažnai menkai ir vertinama. Dėl šios priežasties profesionalams tampa sudėtinga įtikinti užsakovus rinktis tvaresnius sprendimus – pavyzdžiui, restauruoti stalių gaminius, užuot juos pakeitus naujais.

Atsakant į šiuos iššūkius, sukurta skaitmeninė platforma „*Vilniaus istorinių statinių ir jų elementų duomenų rinkinys*“ (paveldas.vilnius.lt), kurioje pradedama kaupti ir viešinti vertinga informacija apie istorinius statinius ir jų architektūrines detales.

Pranešime platforma paveldas.vilnius.lt bus aptariama kaip paveldo komunikacijos ir įtraukties iniciatyva, kurios pagrindinis tikslas – sukurti atvirą duomenų pagrindą ir skatinti bendrakūrą tarp skirtingų paveldo lauko dalyvių. Šiuo metu platformos turinį daugiausia pildo specialistai, tačiau ji sąmoningai kuriama kaip augantis, atviras archyvas, skatinantis visuomenės įsitraukimą ir kviečiantis miestiečius pastebėti, dokumentuoti bei dalintis informacija apie istorinius statinius ir jų detales. Tokiu būdu paveldas suvokiamas ne kaip uždara ekspertinė sritis, o kaip atvira, auganti žinių ekosistema, kurioje svarbus kiekvienas dalyvis.

Pranešime akcentuojama strateginė kryptis ir nuostata, jog atviri duomenys ir skaitmeniniai įrankiai gali tapti pagrindu ilgalaikiam visuomenės ir specialistų įsitraukimui į miesto tapatybės pažinimą ir išsaugojimą. Platforma čia veikia kaip kvietimas dialogui ir bendram miesto paveldo matymui, kurio vertė atsiskleis augant tiek turiniui, tiek bendruomenei.

Open Data on Historic Buildings – A Co-Creation Platform for Heritage Researchers, Practitioners and the City

Živilė Ratavičiūtė, Greta Rimkevičiūtė

Vilnius City Municipality, Cultural Heritage protection Unit

Historic buildings and their architectural details are an important part of a city's identity, yet they are continually lost in everyday urban environments, particularly during renovation works. One of the reasons is that the public is not sufficiently aware of the significance of individual architectural details in shaping the architectural whole of a building and the overall character of the city. What is poorly understood is often poorly valued. As a result, professionals face difficulties in persuading property owners and clients to choose more sustainable solutions – for example, restoring historic joinery rather than replacing it with new elements.

In response to these challenges, the digital platform “Dataset of Vilnius Historic Buildings and Their Elements” (paveldas.vilnius.lt) has been developed to collect and make publicly available valuable information about historic buildings and their architectural details.

The presentation will discuss the paveldas.vilnius.lt platform as a heritage communication and engagement initiative, with the primary aim of creating an open data resource and fostering co-creation among different stakeholders in the heritage field. At present, the platform is populated mainly by specialists, but it is deliberately being developed as a growing, open archive that encourages public engagement and invites residents to observe, document, and share information about historic buildings and their architectural details. In this way, heritage is understood not as a closed field of expertise, but as an open and evolving knowledge ecosystem in which every participant has a role to play.

The presentation will emphasise the strategic approach and the principle that open data and digital tools can provide a foundation for long-term public and professional engagement in understanding and preserving the city's identity. In this context, the platform serves as an invitation to dialogue and to developing a shared understanding of the city's heritage, whose value will grow together with both its content and its community.

Kauno tvirtovės parkas – kūrybiškas paveldo vystytojas: įtvirtintas kraštovaizdis ir taktinė paveldokūra

Egidijus Bagdonas

VšĮ Kauno tvirtovės parkas, direktorius

EFFORTS (Europos įtvirtintų vietovių federacija) valdybos narys

Karinis miestas-tvirtovė (1882-1915) paliko išskirtinę urbanistinė struktūrą – įtvirtinimų kompleksą, fortų žiedą, ir XXI-jame amžiuje, kaip Pirmojo pasaulinio karo istorijos rezervatas jis tapo parku. Pristatymo metu aptariama viešosios įstaigos – Kauno tvirtovės parko veikla, aprėpianti apleistų Kauno tvirtovės statinių kūrybišką humanizavimą, gražinimą bendruomenėms, saugios ir atviros aplinkos kūrimą, nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų priežiūrą, išsaugojimą ir pritaikymą šiuolaikinės visuomenės poreikiams.

Viešoji įstaiga Kauno tvirtovės parkas administruoja, prižiūri ir tvarko unikalų Kauno fortų – gynybinio paveldo statinių kompleksą. Dar 2017 metais iš Kauno miesto ir Kauno rajono savivaldybių įstaiga patikėjimo teise perėmė valdyti 69 statinius – I, II, III, IV, V, VIII fortus, parako sandėlius, tarpines kareivines, kurių saugoma nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų teritorija apima apie 200 ha.

Pranešimo tikslas yra pristatyti įvairių įstaigos patirtį, fortų priežiūros ir valdymo modelį, išsaugojimo ir pritaikymo veiklas. Įstaigos vizija – “Tvarti tvirtovė - darne tarp gamtos, žmogaus ir istorijos”.

Kaunas Fortress Park – A Creative Heritage Developer: Fortified Landscape and Tactical Heritage-Making

Egidijus Bagdonas

Public Institution Kaunas Fortress Park, director

EFFORTS (European Federation of Fortified Sites), board member

The military city-fortress of Kaunas (1882–1915) left a distinctive urban structure – a complex of fortifications and a ring of forts. In the 21st century, this military heritage has been transformed into a park and designated as a First World War historical reserve. The presentation explores the activities of the public institution Kaunas Fortress Park, focusing on the creative humanisation of abandoned fortress structures, their return to community use, the creation of safe and accessible environments, and the maintenance, preservation and adaptive reuse of immovable cultural heritage assets to meet the needs of contemporary society.

Kaunas Fortress Park is responsible for the administration, maintenance and management of the unique complex of Kaunas Fortress defensive heritage structures. In 2017, the institution assumed, under a trust management arrangement, responsibility for 69 structures transferred by the municipalities of Kaunas City and Kaunas District. These include Forts I, II, III, IV, V and VIII, powder magazines and intermediate barracks. The territories of the protected immovable cultural heritage sites cover approximately 200 hectares.

The presentation will introduce the institution's diverse experience, its model for the maintenance and management of the forts, and its approaches to preservation and adaptive reuse. The institution's vision is: “A Sustainable Fortress – in Harmony with Nature, People and History.”

XX a. gynybinio paveldo apsaugos ir įveiklinimo problematika. Molotovo linijos atvejis

Kęstutis Jankus

Doktorantas Klaipėdos universitete

Tyrimų grupė "Kriepost" (Lenkija)

Ne kartą dabartinės Lietuvos Respublikos teritoriją praėjusio šimtmečio metu nusiaubė vykę ginkluoti konfliktai, tokie kaip Pirmasis ir Antrasis pasauliniai karai, Nepriklausomybės kovos ar Pokario partizanų rezistencinis pasipriešinimas. Po kiekvieno iš šių konfliktų likę ir dar šiandien tebematomi objektai, ar tai būtų mūšių laukų vietos, apkasai, įvairūs įtvirtinimai ar bunkeriai, yra sudėtinė konkrečios vietos kraštovaizdžio dalis bei potencialiai kultūrinę vertę turintys objektai (su turima istorine, inžinerine ar kartais net architektūrine verte), daliai jų yra suteikta ir teisinė apsauga.

Bendrojo prasme tokie objektai yra karo paveldo dalis (tapačiai naudotinas ir *Tamsiojo paveldo* terminas), tačiau pranešimo metu koncentruojamasi į gynybinį paveldą, kuriam priskirtini šie XX a. dabartinės Lietuvos teritorijoje pastatyti įtvirtinimai:

- Kauno tvirtovės objektai, statyti XIX a. pab. – XX a. pr.;
- Kaizerinės Vokietijos kariuomenės statyti įtvirtinimai Kauno apylinkėse bei Zarasų rajone;
- Lenkijos kariuomenės statyti įtvirtinimai Vilniaus mieste bei jo apylinkėse;
- Lietuvos kariuomenės tarpukariu statyti įtvirtinimai Lietuvoje;
- Nacistinės Vokietijos statyti įtvirtinimai vakarinėje Lietuvos dalyje;
- **Sovietų Sąjungos gynybiniai įtvirtinimai, statyti okupuotos Lietuvos pasienyje 1941 m.;**
- Pokario partizanų bunkeriai bei slėptuvės visos Lietuvos teritorijoje.

Pristatant gynybinio paveldo apsaugos ir įveiklinimo problematiką, remiamasi konkrečiu pavyzdžiu – sovietiniais įtvirtinimais, statytais okupuotos Lietuvos teritorijoje 1941 m., kurie šiandien plačiau žinomi ir populiarinami kaip „Molotovo gynybinė linija“.

Be istorinio konteksto, t.y. kada, kaip, kur ir kodėl šie įtvirtinimai buvo statomi, pranešime keliami ir kiti probleminiai klausimai: koks tokių objektų statusas yra šiandien; ar tai yra kultūrinę vertę turintys objektai; ar jiems reikalingas saugomų

objektų statusas, o jei taip, į kokius apsaugos atrankos kriterijus būtų galima atsižvelgti bei kaip jie turėtų būti taikomi. Taip pat pranešimo pabaigoje pristatomi ir tokių objektų įveiklinimo pavyzdžiai: pažintinis takas Pagramančio regioniniame parke, atidarytas 2017 m.; privatus (?) muziejus Raudeniškiuose, Kalvarijos rajone (nebeveikiantis); kelių muziejų pavyzdžiai Lenkijoje. Būtinai ir „blogųjų“ pavyzdžių pristatymas, kuomet tokie objektai yra neišsaugomi ir netikslingai nugriaujami (dažniausiai verslo iniciatyva), kaip Palangoje ar Tauragėje.

Challenges in the Protection and Adaptive Use of 20th-Century Defence Heritage: The Case of the Molotov Line

Kęstutis Jankus

PhD student at Klaipėda University
Research Group "Kriepost" (Poland)

Over the course of the 20th century, the territory of present-day Lithuania was repeatedly devastated by armed conflicts, including the First and Second World Wars, the Lithuanian Wars of Independence, and the post-war partisan resistance. The surviving and still visible remains of these conflicts – including battlefields, trenches, various fortifications and bunkers – form an integral part of the landscape of particular places and may possess cultural value, including historical, engineering and, in some cases, architectural significance. Some of these sites have also been granted legal protection.

In a broader sense, such sites constitute part of military heritage, for which the term *dark heritage* is also used. However, this presentation focuses specifically on defensive heritage, encompassing fortifications constructed in the territory of present-day Lithuania during the 20th century, including:

- the fortifications of Kaunas Fortress, constructed in the late 19th and early 20th centuries;
- fortifications constructed by the Imperial German Army in the vicinity of Kaunas and in Zarasai District;
- fortifications constructed by the Polish Army in Vilnius and its surrounding areas;
- fortifications constructed by the Lithuanian Army during the interwar period;
- fortifications constructed by Nazi Germany in western Lithuania;
- **Soviet defensive fortifications constructed along the borders of occupied Lithuania in 1941;**
- post-war partisan bunkers and shelters throughout Lithuania.

The issues surrounding the protection and activation of defensive heritage are examined through a specific case study: the Soviet fortifications constructed in occupied Lithuania in 1941, which are now more widely known and promoted as the "Molotov Line."

In addition to the historical context – when, how, where and why these fortifications were constructed – the presentation raises a number of broader questions. What is the current status of such sites? Can they be considered objects of cultural value? Do they require legal protection, and, if so, what criteria should be used to identify sites worthy of protection and how should these criteria be applied?

The presentation will also discuss examples of the activation and interpretation of such sites, including an educational trail in Pagramantis Regional Park, opened in 2017; a private museum in Raudeniškiai, Kalvarija District, which is no longer operating; and several examples of museums in Poland. The presentation will also address negative examples, where such sites have not been preserved and have been inappropriately demolished, most often as a result of private development initiatives, as in the cases of Palanga and Tauragė.

Audiogidai muziejuose: lankytojų patirtis, dirbtinio intelekto sprendimai ir paveldo aktualizavimas Lietuvoje

Augustinas Zinevicius

wisit.ai, bendrąjį kūrėjas ir vadovas

Pranešime nagrinėjamas audiogidų vaidmuo muziejų lankyme ir jų poveikis lankytojų patirčiai. Remiantis Lietuvoje įgyvendintais projektais (Gedimino pilies bokštas, Raudondvario dvaras), aptariami audiotūrų kūrimo ir diegimo principai. Taip pat pristatomi pavyzdžiai, kai muziejai audiogidus kuria savarankiškai, naudodami dirbtinio intelekto technologijas, įskaitant balso sintezę ir turinio redagavimo įrankius.

Apžvelgiamas Lietuvoje atliktas tyrimas apie muziejų lankymą ir audiogidų naudojimą, leidžiantis įvertinti lankytojų poreikius ir elgsenos tendencijas. Aptariamos dirbtinio intelekto taikymo galimybės audiogidų kūrime – turinio generavimas, pritaikymas skirtingoms auditorijoms ir automatizuotas įgarsinimas.

Taip pat nagrinėjami pagrindiniai praktiniai iššūkiai: turinio pritaikymas, kalbų prieinamumas, technologijų diegimas ir naudojimo paprastumas.

Audio Guides in Museums: Visitor Experience, Artificial Intelligence Solutions, and Heritage Interpretation in Lithuania

Augustinas Zinevicius

Co-founder and CEO, wisit.ai

The presentation examines the role of audio guides in museum visits and their impact on visitor experience. Based on projects implemented in Lithuania (Gediminas' Castle Tower and Raudondvaris Manor), it discusses the main principles of audio tour development and implementation. It also presents examples of museums independently creating audio guides using artificial intelligence technologies, including voice synthesis and content editing tools.

The presentation reviews a study conducted in Lithuania on museum visitation and the use of audio guides, providing insights into visitor needs and behavioural patterns. It also addresses the application of artificial intelligence in audio guide development, including content generation, adaptation for different audiences, and automated narration.

In addition, key practical challenges are discussed, such as content adaptation, language accessibility, technology integration, and ease of use.

Virtualiai atgimusi Apuolės pilis

Medeina Gailiūtė-Kluodė

Archeologė, muziejininkė, Skuodo muziejus

Vilius Petrauskas

Režisierius, „Muona studio“ įkūrėjas

2025 m. gruodžio pradžioje Skuodo muziejuje prasidėjo virtuali kelionė po vieną iš IX a. Ceklio žemių centrų – Apuolę! Pristatytas 2025 m. Skuodo muziejaus vykdytas virtualios realybės projektas „Apuolės pilis: atgimimas“, kurio rezultatas – virtualus pasakojimas „Puolė Apuolė“,

Apuolė – pirmoji rašytiniuose šaltiniuose paminėta vietovė dabartinės Lietuvos teritorijoje. Vietovė minima skandinavų vikingų žygių į Apuolę kontekste, IX a. Bremeno vyskupo Rimberto kronikoje „Šv. Ansgaro gyvenimas“. Ceklis – istorinė pietų kuršių žemė, kuriai priskiriama dabartinė Skuodo ir aplinkinių rajonų teritorijos.

„Puolė Apuolė“ – tai kiek daugiau nei dešimties minučių trukmės virtualios realybės (VR) patirtis, kuri nukelia dalyvius į IX–XII amžių ir siūlo įtraukiančius įspūdžius, per šią kartinę Lietuvos istorijos epochą. Projektas vykdytas pasitelkiant pažangiausias VR technologijas, apjungiant archeologinę medžiagą, istorinius tyrimus, skaitmeninę rekonstrukciją ir interaktyvų pasakojimą, siekiant atkurti kuo tikslesnį skaitmeninį IX a. architektūrinį pilies ir jos aplinkos modelį. Projekto meninę vertę užtikrina savo srities specialistai ir viena profesionaliausių savo srityje komandų „Muona studio“; mokslines konsultacijas teikė archeologai, projektą finansavo Lietuvos kultūros taryba ir Skuodo rajono savivaldybė.

Projektu siekiama atgaivinti Apuolės pilies istoriją ir kultūros paveldą naudojant pažangiausias virtualios realybės (VR) technologijas. Suteikdamas įtraukiančių ir interaktyvių patirtį, projektas ne tik ugdo, bet ir atgaivina domėjimąsi turtinga Lietuvos istorija bei architektūros lobiais. „Apuolės pilis: atgimimas“ – tai kultūrinės ir istorinės reikšmės projektas, apjungiantis technologijas, meniškumą ir edukaciją, praturtinantis Lietuvos kultūrinį kraštovaizdį, pritraukiantis įvairių auditorijų bei išsaugantis Apuolės pilies palikimą kitoms kartoms.

The Virtual Revival of Apuolė Hillfort

Medeina Gailiūtė-Kluodė

Archeologist, Museum Curator of Skuodas Museum

Vilius Petrauskas

Director, Founder of „Muona Studio“

At the beginning of December 2025, a virtual journey to Apuolė, one of the centres of the ninth-century Curonian land of Ceklis, began at Skuodas Museum. The museum presented its 2025 virtual reality project “Apuolė Hillfort: Rebirth”, resulting in the virtual experience “The Fall of Apuolė.”

Apuolė is the first place within the territory of present-day Lithuania mentioned in written sources. It is referred to in the context of Scandinavian Viking raids on Apuolė in the ninth-century chronicle *Vita Anskarii* (*The Life of St Ansgar*) by Rimbert, Archbishop of Bremen. Ceklis was a historical Curonian land in the southern part of the Curonian territory, corresponding approximately to the present-day Skuodas District and surrounding areas.

“The Fall of Apuolė” is a virtual reality (VR) experience lasting just over ten minutes, taking participants back to the ninth century and offering an immersive journey into this pivotal period of Lithuanian history. The project employed advanced VR technologies, combining archaeological evidence, historical research, digital reconstruction, and interactive storytelling to create the most accurate possible digital model of the ninth-century hillfort and its surrounding environment.

The artistic quality of the project was ensured by specialists in their respective fields and by Muona Studio, one of the leading teams in its field. Archaeologists provided scholarly consultation, while the project was funded by the Lithuanian Council for Culture and the Skuodas District Municipality.

The project seeks to bring the history and cultural heritage of Apuolė Hillfort to life through advanced virtual reality (VR) technologies. By providing an immersive and interactive experience, it not only offers an educational opportunity but also renews interest in Lithuania’s rich history and architectural heritage. “Apuolė Hillfort: Rebirth” is a project of cultural and historical significance that combines technology, artistic expression, and education, enriching Lithuania’s cultural landscape, engaging diverse audiences, and helping preserve the legacy of Apuolė Hillfort for future generations.

Gamta grįstos terapinės praktikos saugomose teritorijose tarpdisciplininės teisės požiūriu

Dr. Gintarė Tamašauskaitė-Janickė

Socialinių mokslų daktarė, teisėtyrininkė, mediatorė

Pranešime aptariama gamta grįstų praktikų saugomose teritorijose teisinio reguliavimo ir taikymo problematika. Pasaulyje ir Lietuvoje vis dažniau gamtos ir miško terapija, dėmesingu įsisąmoninimu, kitais lėtojo buvimo gamtoje metodais grindžiamos intervencijos siejamos su visuomenės psichinės ir fizinės sveikatos, gerovės stiprinimu. Veiklos aktyviai integruojamos į sveikatinimo, turizmo, edukacijos kontekstus.

Minėtų veiklų įtraukimas ir sąveika su gamtos bei kultūros paveldo sritimi kelia klausimų dėl intervencijų ribų, turinio, suderinamumo su galiojančiu paveldo vietovėms taikomu teisiniu režimu, ekosistemų, kraštovaizdžio vertybių ir kultūrinio autentiškumo išsaugojimo tikslais. Pranešime analizuojama, kaip suderinti augantį terapinių praktikų poreikį su paveldo apsaugos, lankytojų valdymo ir atsakingo naudojimo principais. Gamta grindžiamos terapinės praktikos saugomose teritorijose pristatomos kaip kompleksinis reiškinys, reikalaujantis integruoto tarpdisciplininio teisinio vertinimo.

Pranešimas grindžiamas pranešėjos įgyvendintų mokslinių tyrimų gamtos terapijos teisinio reguliavimo tematika rezultatais, kita tarpdisciplininė literatūra.

Nature-Based Therapeutic Practices in Protected Areas: An Interdisciplinary Legal Perspective

Dr. Gintarė Tamašauskaitė-Janickė

PhD in Social Sciences, Legal Scholar and Mediator

The presentation examines the challenges of regulating and applying nature-based practices in protected areas. In Lithuania and worldwide, interventions based on nature and forest therapy, mindfulness and other slow nature-based practices are increasingly associated with promoting mental and physical health and well-being. These activities are actively being integrated into healthcare, tourism and educational contexts.

The integration of such activities into the fields of natural and cultural heritage raises questions concerning the scope and content of interventions, their compatibility with the legal regimes applicable to heritage sites, and the objectives of preserving ecosystems, landscape values and cultural authenticity. The presentation analyses how the growing demand for therapeutic practices can be reconciled with the principles of heritage protection, visitor management and responsible use. Nature-based therapeutic practices in protected areas are presented as a complex phenomenon requiring an integrated and interdisciplinary legal assessment.

The presentation draws on the results of the speaker's research into the legal regulation of nature therapy, as well as on relevant interdisciplinary literature.

Žuvusių gamtos paveldo objektų transformacijos į kultūros objektus ir daiktus

Vaidotas Klimantavičius

Geologas (geomorfologijos ir sluoksniuotumo tyrinėjimas, išteklių vertinimas, paleontologija), magistras

Kiekvienam iš mūsų nesunku įsivaizduoti kaip papuoštų patalpą dideli briedžio ragai atrasti miške, arba koks įspūdingas stalinis laikrodis išeitų iš įspūdingo beržo gumbo. XIX a. Žemaitijos bajorui Dionyzui Poškai qžuolo Baublio kamienas reiškė daugiau nei ragai ar gumbas. Didelis daiktas, didelis rūpestis, netgi piniginės išlaidos. Kol qžuolas stovėjo gamtoje, jis buvo vietinė legenda. Tapęs muziejumi - tapo Lietuvos mąsto legenda. XXI a. oficialiai naudojama gamtos paveldo objekto sąvoka, klasifikacija. Vertingiausi gamtos paveldo objektai skelbiami gamtos paminklais. Kai kurie iš jų – biologiniai, gyvi bet neilgaamžiai, ir yra sukaupę savo legendą. Lietuvoje dar stovi vienas jau žuvęs, virstantis trūnėsio gabalu - Raganų eglė Vilkyškių miške. Dar nevelu jį transformuoti į Baublių analogą ir meno kūrinį. Buvo sėkmingas mėginimas - 2022 m. iš vėtros nulaūžto šios eglės kamieno dalies meistras Skalmantas Barkauskas pagamino kankles Pagėgių savivaldybės kultūros centrui. Ir buvo surinktos sėklos, pasodinti "klonai". Kur visa tai dabar, ir kaip laikosi?

Ways of Transforming Dead Natural Creations into Cultural Artifacts in Lithuania

Vaidotas Klimantavičius

Geologist (study of geomorphology and stratigraphy, resource assessment, paleontology), Master's degree

It is not difficult for any of us to imagine how a room could be transformed by a large set of moose antlers found in the forest, or what an impressive table clock could be made from a striking birch burl. For the 19th-century Samogitian nobleman Dionizas Poška, however, the trunk of the oak known as Baublys represented far more than antlers or a burl. A large object meant a great deal of responsibility – and even financial expense. As long as the oak stood in the natural environment, it was a local legend. Once transformed into a museum, it became a legend on a national scale in Lithuania. In the 21st century, the term natural heritage object is officially used as a category within the heritage classification system. The most valuable natural heritage objects are designated as natural monuments. Some of them are biological and living, yet short-lived, and have accumulated their own legends. In Lithuania, one such already dead tree still stands, gradually turning into a piece of decaying wood – the Witches' Spruce in the Vilkyškiai Forest. It is not yet too late to transform it into an analogue of Baublys and into works of art. There has already been a successful attempt in this direction. In 2022, craftsman Skalmantas Barkauskas used a section of the trunk broken off during a storm to make a *kanklės* (traditional Lithuanian zither) for the Pagėgiai Municipality Cultural Centre. Seeds were also collected and "clones" planted. Where are they now, and how are they doing?